

Siskoina olemme toisiamme varten

Uskontotietoisien työotteen toimintamalli UMMA-hankkeen
yhteisölähettilästoiminnassa

Elisa Romppanen
Maisterintutkielma
Kulttuuriperinnön maisteriohjelma
Uskontotietiede
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Elokuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Maisteriohjelma: Kulttuuriperinnön maisteriohjelma

Opintosuunta: Uskontotiede

Tekijä: Romppanen, Elisa

Työn nimi: Siskoina olemme toisiamme varten. Uskontotietoisien työotteen toimintamalli UMMA-hankkeen yhteisölähettilästoiminnassa.

Työn laji: maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Elokuu 2021

Sivumäärä: 44

Avainsanat: uskontotietoisien työotteen toimintamalli, uskonto- ja kulttuuritietoisuus, UMMA-hanke, yhteisölähettilästoiminta, islam, musliminaiset, sukupuolittunut väkivalta, uskontodialogi.

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto Helda

Tiivistelmä:

Tutkielmassa on tarkasteltu Suomessa asuvien musliminaisten ja -tyttöjen hyvinvoinnin edistämiseksi työskentelevää Amal ry:n alaista UMMA-hanketta ja hankkeessa toimivien uskontotietoisien työotteen toimintamallia hyödyntävien yhteisölähettiläiden toimintaa. Ihmisen uskonnolliset tarpeet tunnistava ja huomioon otettava uskontotietoisien työotteen toimintamalli on Amal ry:n itsensä luoma konsepti, joka on uusi niin Suomessa kuin maailmallakin. Aineistona on käytetty valmista tutkimuskirjallisuutta sekä omaa etnografisella tiedonkeruumenetelmällä kerättyä haastattelu- ja havainnointimateriaalia. Työn analyysimenetelmänä oli temaattinen analyysi.

Tutkimuksessa on haluttu selvittää millainen on uskontotietoisien työotteen toimintamalli ja kuinka sitä voidaan hyödyntää naisten osallistamisessa sekä esimerkiksi sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyssä. Lisäksi on selvitetty, mikä on hankkeen toimijoiden mielestä suurin ongelma, johon muutosta halutaan. Millaisia ovat heidän kohtaamansa naisiin haitallisesti vaikuttavat ilmiöt? Kuinka naiset ja heidän yhteisönsä kokevat muutoksen sekä millaisia haasteita ja esteitä toiminta on kohdannut työssään? Olen halunnut selvittää myös mitkä ovat olleet suurimmat esteet hankkeen ajamalle asennemuutokselle ja kuinka hanke on vastannut haasteisiin sekä sen, kuinka se on onnistunut aloittamassaan työssä.

Tutkimus osoittaa, että väkivalta ja sen kokeminen ovat Suomessa asuvien musliminaisten parissa yhä sängen suuri tabu, johon ei osata tai haluta hakea apua. Tutkimuksen perusteella UMMA-hanke on onnistunut työnsä avulla parantamaan jo useamman Suomessa asuvan musliminaisen hyvinvointia sekä elämänlaatua. Hankkeen yhteisölähettiläät ovat omasta uskostaan ammentamalla kyenneet tarjoamaan tukeaan naisille, joita yhteiskunnan tarjoamat tukipalvelut eivät välttämättä tavoita. Hankkeen tekemälle työlle vaikuttaa olevan tarvetta.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	2
1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen aihe, tausta ja merkitys	2
2.1 Amal ry ja UMMA-hanke	2
2.2 Aiempi tutkimus	5
2.3 Tutkimuskysymykset.....	10
3 Keskeiset käsitteet	10
3.1 Uskonto- ja kulttuuritietoisuus	10
3.2 Nais erityisyys	11
3.3 Islam ja muslimit	12
4 Uskontotietoisien työotteen toimintamalli	15
4.1 Uskontolähtöinen sosiaalityö (spiritual social work)	16
4.2 Islamiin pohjaava hengellinen hoito (spiritual care)	17
4.3 Uskonnon ja terveyden välinen suhde	18
5 Islamin rooli sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyssä	19
6 Aineiston ja metodin esittely sekä tutkimuksen kulku.....	20
6.1 Havainnointi	20
6.2 Teemahaastattelu	20
6.3 Tutkimuksen kulku	22
6.4 Eettiset kysymykset	24
7 Analyysi ja tulokset.....	25
7.1 Aineiston analysointi	25
7.1.1 Havainnot yhteisölähteläskoulutuksesta.....	25
7.1.2 Haastattelut	27
7.2 Yhteisölähtelästoiminnan tavoitteet ja motivaatio	27
7.3 Avun tarve ja yhteisö	29
7.4 Uskontotietoisien työotteen toimintamalli käytännössä	31
7.5 Väki valta.....	34
7.6 Muutos ja toiminnan jatkuminen	38
8 Pohdinta.....	43
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	45

Liite 1 Yhteisölähteläiden haastattelupohja

Liite 2 Hankepäällikön haastattelupohja

1 Johdanto

Profeetalta (rh) kysyttiin, miten miesten tulee kohdella vaimojaan. Hän vastasi: ”Anna heille ruokaa, jota sinulla on itsellesi ja vaateta heidät sillä, millä vaatetat itsesi ja älä lyö heitä äläkä herjaa heitä.” (Sunan Abi Dawud, 11, Hadith 2139, sahih.) (Amal ry 2020, islamin kanta väkivaltaan.)

Sosiaalialalla toimivan Amal ry:n näkemyksen mukaan moneen musliminaiseen kohdistuu paineita, joita moni ulkopuolinen ei osaa edes kuvitella. Musliminaisen omat uskomukset, hänen kulttuuripiirinsä tai hänen perheensä ja yhteisönsä toiveet ja näkemykset voivat toisinaan ajautua ristiriitaan suomalaisen yhteiskunnan odotusten ja vaatimusten kanssa. Lisäksi rasitteena voivat olla uskonnosta tai kulttuurista kumpuavat patriarkaaliset näkemykset, islamin tulkinnat, jotka voivat olla vahingollisia naisille niin henkisesti kuin fyysisestikin. Tällaisessa kotimaansa ja kulttuuritaustansa luomassa ristipaineessa taiteileville musliminaisille apua ja tukea tarjoaa Amal ry:n koordinoima uskontotietoisien työtteen toimintamallista ammentava nais erityistä työtä tekevä UMMA-hanke ja heidän yhteisölähettilästoimintansa, jota tämä tutkielma on tarkastellut lähemmin.

Omat mielenkiinnon kohteeni painottuivat uskontotieteen, kulttuurientutkimuksen, väkivaltatutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen saralle ja tällainen monitieteellinen lähestymistapa on korostunut myös työssäni ja lähdeaineistoni valinnassa. Tätä työtä tehdessäni minua kiehtoi etenkin toistaiseksi vielä hyvin marginaalinen islamilainen feminismi, joka pyrkii oikaisemaan naisen asemaa alistavia islamin tulkintoja. Haastatelllessani tutkielmaani varten sekä yhteisölähettiläitä että yhteisölähettilästoiminnan hankepäällikköä nousi usein esiin erilaiset käsitykset feminismistä ja siihen tavalla tai toisella liittyvät kielteiset mielikuvat. Tutkimukseni on sidottavissa yhteiskunnalliseen ja uskontotieteelliseen keskusteluun, koska tarkasteleman haasteet ovat kytköksissä yhteiskuntamme eri rakenteisiin monin eri tavoin. Naisten ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten naisten asemaan kytkeytyvät negatiiviset piirteet ovat hyvin monisyinen ongelma, eikä problematiikka ole vain tiettyjen kulttuurien sisäistä vaan sillä on hyvin universaali ulottuvuus.

Kuulin UMMA-hankkeesta ja yhteisölähettilästoiminnasta ensimmäisen kerran tutkimustani ohjaavalta yliopiston lehtorilta, ja kiinnostuin aiheesta. Halusin toteuttaa tämän tutkimuksen, sillä uskon sillä olevan yhteiskunnallista merkitystä sen ajankohtaisuuden vuoksi. UMMA-hankkeen toteuttama uskonto- ja kulttuuritietoinen toimintatapa on Suomessa

uusi, eikä sitä vielä toistaiseksi ole suomalaisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa tai kolmannella sektorilla aiemmin käytetty.

Kun puhumme uskontotietoisien työtteen toimintamallista, on käsissämme käsite, joka on sen verran uusi ilmiö, että sen määrittelykin on vielä vaiheessa. Lisäksi tavoitteeni on edesauttaa naisten voimaantumista sekä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oman positioni olen pyrkinyt kuitenkin tutkimukseni ajan pitämään mahdollisimman objektiivisena, kriittisen tutkivana ja neutraalina. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää uskontotietoisien työtteen toimintamallin toimivuutta esimerkiksi musliminaisten osallistamisessa ja sukupuoliutuneen väkivallan ehkäisyssä. Lisäksi olen tarkastellut muun muassa hankkeen kohtaamia haasteita ja hankkeen ajamaa asennemuutosta hidastavia tekijöitä.

2 Tutkimuksen aihe, tausta ja merkitys

UMMA-hankkeesta ei ole tehty aiempaa tutkimusta. UMMA-hanke on myös ensimmäinen islamiin pohjaavaa uskontotietoista työtettä Suomessa toteuttava hanke, joten silläkään saralla aiempaa tutkimusta Suomessa ei vielä ole. Tutkijatasolla aihe on kuitenkin herättänyt kiinnostusta ja sitä tullaan varmasti jatkossa tutkimaan enemmänkin. Katsomustietoutta on Suomessa käytetty ja tutkittu aiemmin etenkin kasvatustieteellisestä näkökulmasta, mutta uskontotietoisien työtteen toimintamalli on Amal ry:n itsensä luona konsepti, eikä käsitettä ole vielä määritelty suomeksi eikä englanniksi. Joissain islamiin perustuvissa tutkimuksissa viitataan uskonnolliseen työotteeseen, mutta sillä ei ole ollut suoraa linkkiä uskontotietoiseen työotteeseen. UMMA-hankkeen hankepäällikkö Minna Taipale totesi haastattelussaan uskovansa, että käsitteen määrittely tulee tapahtumaan laajemman tutkimuksen kautta. Heidän omana lähteenään toimii se kokemustieto, jota he kentällä työskennellessään saavat. (Taipale 14.05.2021.)

2.1 Amal ry ja UMMA-hanke

Amal ry on sosiaalialalla työskentelevä yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää tyttöjen ja naisten hyvinvointia islamin arvoihin pohjaten. Yhdistyksen ovat vuonna 2017 perustaneet eri aloilla työskentelevät musliminaiset ja sen tavoitteena on tuottaa palveluita, joissa uskonto ja hengellisyys toimivat osana ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yhdistyksen tavoitteena on tukea tyttöjen ja naisten osallisuutta niin heidän omissa yhteisöissään kuin yhteiskunnassakin uskonnon voimaannuttavan vaikutuksen avulla. Yhdistys pyrkii kehittämään kohderyhmälleen suunnattuja tukipalveluita ja vaikuttamaan musliminaisten kohtaamiin asenteisiin koko yhteiskunnassa. Missiokseen Amal ry nimeää muslimityttöjen ja

naisten voimaannuttamisen, yhteisöllisyyden ja siskouden vahvistamisen, asiantuntemuksen musliminaisten erityiskysymyksissä sekä turvan ja toivon luomisen. (Amal ry 2020, etusivu.)

Amal ry toimii matalan kynnyksen palveluna, mikä tarkoittaa sitä, että yhteydenotto ja palveluihin hakeutuminen olisi mahdollisimman mutkatonta useiden eri väylien kautta. Yhteyttä voi ottaa niin puhelimitse suoraan työntekijöihin tai päivystävään tukipuhelimeen, yhdistyksen kotisivuilta löytyvän yhteydenottolomakkeen tai chat-palvelun kautta tai epävirallisemmin sosiaalisen median kuten Facebookin, WhatsAppin tai Instagramin kautta. Yhteydenoton jälkeen tehdään tilannearvio, jossa kartoitetaan myös asiakkaan tuen tarve uskonnollisesta näkökulmasta käsin. Tilannearviossa pohditaan, mitä tukea asiakkaalle voidaan tarjota omien palveluiden kautta ja tarvittaessa asiakas ohjataan myös muiden palveluiden ja tukimuotojen pariin. Prosessiin kuuluu myös asiakassuhteen jatkon miettiminen muiden palveluiden tukena ja kontaktin luominen sekä asiakkaan kiinnittyminen myös viranomaispalveluihin. (Amal ry 2021, uskontotietoisien työotteen toimintamalli.)

Amal ry:n arvopohja nojaa yhteisöllisyyteen, luotettavuuteen, siskouteen, rohkeuteen ja uskoon (Amal ry 2020, arvopohjamme). Yhdistys järjestää ohjausta, neuvontaa, psykososiaalista keskusteluapua, moniammatillisia tukitoimia sekä koulutusta ja konsultaatioita. Yksi yhdistyksen tarjoamista palveluista on pääkaupunkiseudulla säännöllisinä tapaamisina toteutuva monipuolinen vertaistoiminta, joka on mahdollistettu myös verkkototeutuksena muualla asuvien saataville. Verkostoituva yhteistyö on toiminnan keskiössä ja toimintaan voi osallistua myös liittymällä mukaan vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoiset työskentelevät esimerkiksi vertaistoiminnan ohjaajina ja tukisiskoina. (Amal ry 2020, toimintamme). Vapaaehtoisia tukisiskoja toimii monella eri paikkakunnalla ja heidän apuaan voi pyytää Amal ry:n kotisivuilta löytyvällä sähköisellä lomakkeella. Yhdistyksellä on myös päivystävä tukipuhelin, joka tarjoaa tukea ja apua usealla eri kielellä. Musliminaisten ja -tyttöjen lisäksi Amal ry tarjoaa tukeaan myös niille, jotka elävät esimerkiksi parisuhteessa muslimin kanssa tai ovat muutoin kiinnostuneita vaihtamaan islamiin liittyviä ajatuksia. (Amal ry 2020, tukea.)

UMMA-hanke on Amal ry:n koordinoima sekä työ- ja elinkeinoministeriön rahoittama jalkautuvaan, nais erityiseen yhteistyöhön fokusoituva ja islamilaiseen arvopohjaan rakentuva hanke, joka hyödyntää työssään kulttuuri- ja uskontotietoista työotetta. Hankkeen tavoitteena on eri-ikäisten maahanmuuttaja- ja muslimitauistaisten naisten ja tyttöjen terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä haitallisten tapojen ja niiden vaikutusten ehkäiseminen. Hanke toimii sekä yhdistyksen Malmilla sijaitsevassa toimitilassa että eri puolilla pääkaupunkiseutua yhteisöihin jalkautuvana sosiaali- ja palveluohjauksena. Hanke tarjoaa myös puhelinneuvontaa suomen, englannin ja arabian kielellä sekä kotisivut, joista löytyy

tietoa ja materiaalia esimerkiksi väkivallan eri muodoista ja islamin näkökulmasta väkivaltaan. Hankkeessa on mukana työntekijöitä, jotka ovat uskonto- ja kulttuuritietoisien työotteiden asiantuntijoita. Hanke toteuttaa koulutusta myös muille muslimiyhteisöjen ulkopuolisille tahoille ja eri alojen ammattilaisille esimerkiksi siitä, kuinka ottaa erilaisia vaikeita teemoja esille sosiaali- ja terveysalan toimipaikoissa. (Amal ry 2020, UMMA-hanke)

UMMA-hanke on alkanut syksyllä 2020 kouluttaa jalkautuvia yhteisölähettiläitä, jotka vievät yhteisöihin tietoa, ohjausta ja tukea edistääkseen kokonaisvaltaista asennemuutosta. Koulutuksen myötä koulutettavat saivat tietoa uskonto- ja kulttuuritietoisesta työotteesta ja väkivallan eri muodoista sekä eväitä ja työkaluja siihen, kuinka ottaa puheeksi vaikeita asioita ja esiintyä vakuuttavasti yhteisötyötä toteuttaessaan. Koulutetut yhteisölähettiläät saavat työstään palkkaa ja heillä on hankkeen työntekijöiden tuki takanaan. Kun aloitin tutkimukseni syksyllä 2020, koulutuksen oli suorittanut viisi erikielistä naista, jotka toimivat hankkeen yhteisölähettiläinä. Keväällä 2021 alkuperäisistä yhteisölähettiläistä mukana toiminnassa oli enää kolme, mutta hanke oli saanut 9 uutta työntekijää maaliskuussa 2021 järjestetyn yhteisölähettiläiskoulutuksen myötä. Nämä yhteisölähettiläät tarjoavat tiedotusta ja neuvontaa, luentoja ja naisten ryhmätoimintaa suomen, englannin, somalin, arabian ja turkin kielillä. Keskeisinä teemoina yhteisön omista tarpeista nousevien aiheiden lisäksi ovat esimerkiksi suomalainen yhteiskunta ja palvelujärjestelmä, avioliitto ja perhe, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, mielenterveys, naisten oikeudet islamissa, väkivalta ja sen muodot sekä väkivallan ehkäisy ja torjuminen uskontotietoista työtettä hyödyntäen. (Amal ry 2020, UMMA-hanke.)

UMMA-hankkeen lisäksi Amal ry:llä on kesäkuussa 2021 käynnistynyt Salima-hanke, jonka tavoitteena on muun muassa tukea ja edistää arabitaustaisten muslimi- ja maahanmuuttajanaisten psyykkistä jaksamista ja vahvistaa heidän osallisuuttaan. (Amal ry 2021, Salima-hanke.) Suomessa muita nais erityistä muslimi- ja maahanmuuttajanaisten suunnattua toimintaa tarjoaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia naisia auttava Monika-Naiset liitto ry, jonka pyrkimyksenä on tukea naisten kotoutumista ja edesauttaa heidän asemaansa. Liitto tarjoaa palveluita muun muassa maksuttoman, eri kielillä toimivan auttavan puhelimen ja kriisichatin muodossa. Liiton vain naisille tarkoitettu Turvakoti Mona tarjoaa kriisiasumista ja kotoutumiskeskus Monika matalan kynnyksen tukea kotoutumisessa ja työllistymisessä. Liitto tarjoaa viranomaistahoille ja päättäjille tietämystään esimerkiksi maahanmuuttajataustaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta sekä kotoutumisesta. (Monikanaiset.fi 2021) Liitolla on myös aika ajoin maahanmuuttajanaisia tukevia erilaisia hankkeita, joskaan ei työn kirjoitushetkellä käynnissä.

Suomi-Somalia seura on ystävyysjärjestö, joka pyrkii ylläpitämään ja edistämään suomalaisten ja somalialaisten välisiä suhteita. Seuralla on STEA:n rahoittama vuonna 2019 startannut Waaberi-niminen hanke, jonka pyrkimyksenä on edistää suomensomalialaisten työllistymistä, yrittäjyyttä ja osallisuutta. Hankkeella on oma Finnish-Somali Women in Business yrittäjyys ja työelämäverkosto, jonka pyrkimyksenä on saattaa suomensomalialaisia ja kantaväestöön kuuluvia naisia yhteen ja hälventää somalitausiin kohdentuvia ennakkoluuloja yritysmaailmassa esimerkiksi palveluohjauksen, verkostojen ja erilaisten lyhytkurssien avulla. (suomisomaliaseura.fi 2021.)

Loisto settlementti ry:n aluksi kehittämishankkeena alkanut SOPU-tyo sai vuonna 2018 STEA:lta pysyvän rahoituksen. Sopu-työ tarjoaa sukupuolisensitiivistä asiantuntija-apua kunniaan liittyvien konfliktien ennaltaehkäisyssä ja kriisitilanteissa. Yksilöille ja ryhmille suunnatun tuen ja avun lisäksi Sopu-työ konsultoi ja kouluttaa viranomaistahoja kunniaan liittyvästä väkivallasta ja monikulttuuristen perheiden kohtaamisesta. (Soputla.fi 2021.)

Mielenkiintoinen lisä suomalaisella hankekentällä on intersektionaalisen feminismin ja turvallisen tilan periaatteisiin pohjaava Wasla-kollektiivin Islamia Queeristi-hanke. Islamia Queeristi-hanke on kolmevuotinen Koneen säätiön rahoittama hanke, jonka tavoitteena on lisätä tietoutta islamin tulkintojen moninaisuudesta dekolonisoivasta queer-näkökulmasta. Hanke pyrkii tukemaan Suomessa asuvien muslimien ja muslimitaustaisten LHBTIQ-henkilöiden asemaa ja hyvinvointia suomalaisten muslimiyhteisöjen sisällä sekä tuottamaan ja keräämään islamin moninaisuuteen liittyvää tietoa suomeksi. (islamiaqueeristi.fi 2021.)

2.2 Aiempi tutkimus

Suomalaista tutkimusta muslimista on tehnyt esimerkiksi Helsingin yliopiston dosentti Marja Tiilikainen, joka on tutkinut arjen islamia, maahanmuuttajanaisten ja -perheiden elämää sekä kirjoittanut väitöskirjan somalinaisten elämästä Suomessa (Tiilikainen 2003). Hän on johtanut useita muslimia koskevia tutkimushankkeita ja hyödyntänyt työssään paljon etnografisia menetelmiä. Kristiina Kouros on ihmisoikeusjuristi ja hän toimi Ihmisoikeusliiton pääsihteerinä vuosina 2000-2012. Kouros on tarkastellut muun muassa islamin ja ihmisoikeuksien välistä haasteellista suhdetta ja laatinut Ihmisoikeusliitolle selvityksen Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön (Kouros 2007). Väkivaltatutkija ja historioitsija Satu Lidman on korostanut tutkimuksissaan erityisesti sukupuolen ja väkivallan välisiä suhteita ja tutkinut esimerkiksi väkivaltakulttuurin juuria (Lidman 2015). Johanna Konttori on seurannut tutkimuksissaan erityisesti musliminaisten pää- ja kasvohuiveihin käytyä keskustelua niin Suomessa kuin Ranskassakin. Tässä työssä

hyödynnän Konttorin ja Pauhan raporttia ”Finland” teoksessa ”Yearbook of Muslims in Europe: Volume 12”, jossa hän tarkastelee ja analysoi ajantasaista tilastotietoa Suomen muslimiväestöstä. (Konttori & Pauha 2021.)

Kansainvälisellä kentällä esimerkiksi Ontarion yliopistossa apulaisprofessorina pastoraalisten opintojen maisteriohjelmassa toimiva Nazila Isgandarova on tutkinut muun muassa musliminaisten kohtaamaa perheväkivaltaa. Lisäksi hänen ensisijaista tutkimusalueitaan ovat psykoterapia, mielenterveys ja henkinen hoito ”spiritual care”. Teoksessaan ”Muslim women, domestic violence, and psychotherapy. Theological and clinical issues” (2019). (Emmanuel College 2021.) Teos on tutkimus islamilaisen perinteen kokemuksesta ja sen soveltamisesta islamilaisessa neuvonnassa perheväkivaltaa kohdanneiden musliminaisten kanssa työskennellessä. Kirja osoittaa, kuinka traumaista ja hyväksikäytöstä kärsivien asiakkaiden ahdistusta ja muita negatiivisia tunteita on mahdollista lievittää esimerkiksi musliminaisten maailmakatsomuksen ja uskonnollisten velvollisuuksien ymmärtämisen kautta. (Isgandarova 2018b.) Samoja teemoja on käsitelty monissa hänen artikkeleissaan kuten ”Islamic counselling today: the case of domestic violence” (Isgandarova 2018a). Vaikka Isgandarovan työote on psykoterapeuttinen, löytyy hänen tutkimuksistaan paljon tартtumapintaa oman tutkimukseni kanssa.

Sosiaalipolitiikan ja sukupuolentutkimuksen tohtoriksi Sydneyssä valmistunut Nafiseh Ghafournian tutkimukset keskittyvät perheväkivaltaan, sosiaalipolitiikkaan, sukupuoleen ja maahanmuuttoon. Hän on julkaissut useita artikkeleita, jotka käsittelevät esimerkiksi uskonnon ja perheväkivallan suhteita sekä islamilaista feminismiä. (The university of Newcastle Australia 2021.) Yksi viimeisimmistä julkaisuista on kirja ”Faith in Freedom: Muslim immigrant women experiences of domestic violence” (2019) joka käsittelee perheväkivaltaa maahanmuuttaja- ja muslimitaustaisten naisten näkökulmasta Australian kontekstissa ja pyrkii avaamaan sukupuolen, uskonnon, kulttuurin ja maahanmuuton kaltaisten tekijöiden vaikutusta muslimi- ja maahanmuuttajataustaisten naisten kaltoinkohtelusta. (Ghafournia 2019.) Ghafournian tutkimuksissa painopiste on sosiaalipolitiikassa, mutta hänen tutkimuksistaan on paljon ammennettavaa myös omaan työhöni.

Islamilainen naiskuva on sangen patriarkaalinen. Hyvänä esimerkkinä Koraanin mieskeskeisistä tulkinnoista on ajatus siitä, että naisilla ja lapsilla tulisi aina olla aikuinen miespuolinen holhooja, mikä asettaa miehen auktoriteettiasemaan naiseen nähden. Erilaiset Koraanin tulkinnat johtavat erilaisiin lopputulemiin: toisten mielestä naisella on oikeus tukeutua miesten apuun tarvittaessa mutta vapaus pärjätä myös ilman, kun taas jotkut

tulkinnat sallivat tottelemattoman vaimon ruumiillisen kurituksenkin. Useimmat naisten oikeuksia rajaavista säännöistä pohjaavat islamilaiseen käsitykseen seksuaalisuudesta ja korkeasta seksuaalimoraalista. Naisen seksuaalisuus voidaan nähdä omaisuutena, jonka puhtauden vartioiminen kuuluu tämän holhoajalle, ensin isälle ja myöhemmin avioliiton kautta puolisolle. (Akar 2004, 166–171.)

Ihmisoikeusliiton entisen pääsihteerin Kristiina Kouroksen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä tutkitaan Suomessa asuvien muslimien suhtautumista perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön. Kouroksen laatimaan kyselyyn vastasi 75 henkilöä, joista 67 prosenttia oli naisia. Tutkimuksen mukaan avioituminen ja perheen perustaminen ovat islamilaisen lain mukaan muslimin yhteisöllisiä velvollisuuksia. Naimattomuus ja vapaaehtoinen lapsettomuus voivat olla jopa sosiaalisesti tuomittuja tapoja elää. Lisäksi musliminaisen ei islamilaisen lain mukaan ole suotavaa avioitua muun kuin toisen muslimin kanssa. Islamilaisen lain näkökulmasta avioliitto on sopimus, jonka tarkoituksena on perheen perustaminen ja laillinen oikeus sukupuolisuhteeseen. Naisen seksuaalinen koskemattomuus on avioliiton ehdoton edellytys. Avioliittosopimuksessa voidaan sopia myös islamilaisen lain mukaan aviomiehen määräysvaltaan kuuluvista asioista kuten vaimon työssäkäynti, matkustaminen ja kotoa poistuminen. Omista oikeuksistaan tietoiset musliminaiset taas voivat hyödyntää avioliittosopimusta oman asemansa ja oikeuksiensa vahvistamisessa. (Kouros 2007, 24–25.)

Kouros kartoitti tutkimuksessaan myös Suomessa asuvien muslimien käsityksiä avioliittoon liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista uskoi siihen, että avioliitto tulee solmia rakkaudesta ja että päätös avioitua on parin henkilökohtainen asia, joka voidaan tehdä jopa vastoin vanhempien tahtoa. Hyvin harva kannatti avioliittoon pakottamista, hieman useampi suhtautui suopeammin järjestettyihin avioliittoihin. Sangen moni vastaaja kertoi kuitenkin tietävänsä Suomessa asuvia muslimeita, jotka elävät joko pakotetussa tai järjestetyssä liitossa. Puolet vastaajista katsoi, että paras naimaikä tytölle on 18–25-vuotiaana. Enemmistö vastaajista piti miestä elatusvelvollisena ja tuomitsi avioliiton ulkopuoliset suhteet. Huomattava osa vastaajista, myös naiset, katsoivat että miehen totteleminen on vaimon velvollisuus. Väkivallan käyttöä sanojen vahvikkeena ei kuitenkaan juuri kannatettu ja osa miesvastaajista oli Suomessa asuessaan muuttanut kertomansa mukaan käsitystään puolisoiden välistä tasa-arvosta huomattavasti positiivisempaan. Reilu viidennes vastaajista katsoi ajatustensa avioliitosta ja puolisoiden oikeuksista ja velvollisuuksista muuttuneen Suomeen muuton myötä. Noin puolet vastaajista myös kannatti Suomen lain ja islamilaisen lain keskinäistä ”soveltamista” avioliittovelvollisuuksien ja -oikeuksien arvioinnissa. Toisaalta, merkittävä

osa vastanneista katsoi, että perheoikeudellisissa kysymyksissä Suomessa asuvan muslimin tulisi noudattaa ensisijaisesti islamilaista lakia, mikäli se on täysin ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa. (Kouros 2007, 26–47.)

Kouros toteaa kyselynsä tulosten, erityisesti perhelainsäädännön kohdalla, olleen yllättäviä ja toisinaan hyvinkin ristiriitaisia. Erilaisia selityksiä tähän voivat Kouroksen mukaan olla esimerkiksi lähtömaakohtaiset erot islamin opetuksessa ja tulkinnassa, jotka saattavat vaikuttaa islamilaisen lain tuntemukseen Suomessa asuvien muslimien keskuudessa. Toiset vastaajat tulevat konservatiivisemmista islamilaisista maista, kun taas toiset hyvinkin vapaamielisistä ja maallistuneista valtioista. Lisäksi paikalliskulttuurit ovat voineet sekoittaa vahvasti uskontoon. Vastaaja on voinut myös omaksua ”euroislamilaisen” ajattelutavan, jolla tarkoitetaan islamin perinteiden ja eurooppalaisen asuinmaan asenteiden ja käytänteiden sekoittumista. Toisaalta, taustalla voi olla myös vastaajan tietoinen pyrkimys olla eri mieltä islamilaisen lain sisällön kanssa, Suomen valtiosuvereniteetin hyväksyminen tai heikko Suomen lain tuntemus. Usein onkin niin, viimeiseen vaihtoehtoon viitaten, että tiedon hankinta esimerkiksi suomalaisesta perhelainsäädännöstä on pääasiallisesti maahanmuuttajan oman aktiivisuuden varassa. Kouroksen tutkimuksessa tuotiin esiin, että tällaisen tiedon tarve muslimilla on suuri. (Kouros 2007, 50–52.)

61 prosenttia Kouroksen tutkimukseen vastanneista piti nuoren naimattoman tytön yksinasumista hyväksyttävänä, 62 prosenttia katsoi, että tytön tulee olla naimisiin mennessään neitsyt. Yli puolet vastaajista ei pitänyt moniavioisuutta hyväksyttävänä mutta sama määrä kuitenkin ilmoitti tuntevansa jonkun moniavioisessa suhteessa Suomessa elävän muslimin. Epäselvää on, kuinka hyvin tällaisissa moniavioisissa suhteissa elävät vaimot tiedostavat asemansa Suomessa. Vain 28 prosenttia vastaajista piti musliminaisen avioliittoa ei-muslimin kanssa hyväksyttävänä, kun taas 71 prosenttia vastaajista hyväksyi muslimimiehen ja ei-musliminaisen välisen avioliiton. Miltei 90 prosenttia vastaajista tuki väitettä, että avioero on sallittava, mikäli pariskunta ei enää halua olla naimisissa ja 73 prosenttia katsoi, että avioero tulee sallia musliminaiselle, mikäli hän ei enää halua jatkaa avioliittoa. Vahva enemmistö vastaajista oli myös sitä mieltä, että avioerossa perheen omaisuus tulisi jakaa puolisoiden välillä tasan ja myös tasa-arvoista perintöoikeutta kannatti 59 prosenttia vastaajista. (Kouros 2007, 53–66.)

Somalinaisten elämää Suomessa tutkinut dosentti Marja Tiilikainen toteaa, että etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajanaisten asema uskonnollisten yhteisöjen sisällä on yleensä melko marginaalinen eivätkä he ole toimineet johtavissa asemissa vaan pääsääntöisesti huolehtineet kotiin keskittyvistä arjen askareista kuten ruoan valmistuksesta ja lasten

kasvatuksesta. Toisen sukupolven naiset ovat kuitenkin saaneet yhä useammin ääntään kuuluviin muun muassa koulutuksen ja työllistymisen myötä. Myös naisten omat yhteisöt ovat integroitumispyrkimysten myötä osoittaneet suurempaa kiinnostusta naisten aseman parantamiseksi. Diasporan myötä ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille uskonnosta on saattanut tulla entistä tärkeämpi osa identiteettiä ja seurakunta on voinut symboloida ”kotia kaukana kotoa”. Toisen sukupolven kohdalla uskonnonopetus on voitu toteuttaa jo suomen kielellä. (Tiilikainen 2003, 68–69.)

Uuden kotimaan ja kulttuurin myötä monen maahanmuuttajaperheen sisäinen dynamiikkakin on kokenut muutoksia ja se aiheuttaa ristiriitoja niin miesten kuin naistenkin keskuudessa. Perheet ovat usein riippuvaisia valtion tarjoamista ilmaisista palveluista kuten päivähoidosta, koulutuksesta ja terveydenhuollosta eivätkä aviomiehet ole välttämättä enää perheensä ainoita elättäjiä, kun naisille on diasporassa saattanut tarjoutua aivan uudenlaisia mahdollisuuksia. Naiset eivät ole taloudellisesti riippuvaisia miehestään ja avioeron sattuessa he voivat elättää itsensä suomalaisen sosiaaliturvan tai työssäkäynnin avulla. Miehet, jotka eivät ehkä lähtömaissaan ole olleet tervetulleita keittiöön tai synnytyssaleihin, ovat saattaneet tutustua niihin Suomessa ensi kerran. Toisaalta, osa naisista voi haluta vaikuttaa lasten syntyvyyteen koulutuksen, työn tai pienen asunnon ja riittämättömien tulojen vuoksi, mikä saattaa aiheuttaa riitoja perheessä. Suomen laki hyväksyy vain yhden aviopuolison kerrallaan ja perheenyhdistämistilanteissa moniavioiset miehet ovat joutuneet valitsemaan, kenet vaimoistaan kutsuvat Suomeen. Musliminaiset vertaavat omaa asemaansa suomalaisten naisten asemaan, toiset haluavat itsenäistyä ja olla vapaita, toiset taas ovat täysin tyytyväisiä kotiäidin roolissa. Vanhemmat voivat olla huolissaan jälkipolvista, jotka muiden suomalaisnuorten lailla viettävät suuren osan ajastaan kodin ulkopuolella koulussa ja harrastuksissa. Varsinkin tyttölasten kohdalla tämä luo ristiriitoja, sillä heidän odotetaan usein auttavan äitiä kotona pienten sisarusten hoidossa ja opettelevan ottamaan vastuuta kodin askareista. Oman perheen luomat odotukset tyttärenä, äitinä ja vaimona ja ulkopuolelta tulevat odotukset koulutuksen, kielitaidon ja kodin ulkopuolisten aktiviteettien suhteen luovat naisille omat paineensa. (Tiilikainen 2003, 173–180, 204.)

Musliminainen voi kohdata ennakkoluuloja ja rajoitteita myös suomalaisen yhteiskunnan taholta. Työmarkkinoilla voidaan karsastaa erikoisempaa nimeä tai musliminaisen erilainen pukeutuminen voi hankaloittaa työllistymistä. Julkisessa terveydenhuollossa haasteita voi tuoda esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnan sukupuoli. Suomessa harvemmin on myöskään mahdollisuus lyhyempään työpäivään Ramadan-paaston aikana. Myöskään

islamilaiset juhlapyhät eivät osu yksiin suomalaisen kalenterin pyhäpäivien kanssa. (Lehtinen 2004, 242–245.)

2.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimusprosessini on rakentunut tutkimuskirjallisuus edellä, etnografinen tutkimus tukee ja havainnollistaa kirjallista tutkimusta. Tutkimukseni kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat, millainen on uskontotietoisien työotteen malli ja kuinka sitä voidaan hyödyntää naisten osallistamisessa ja esimerkiksi sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyssä. Näihin kysymyksiin olen hakenut vastauksia aikaisempaan tutkimustietoon tutustumalla sekä haastatteleamalla aiheen asiantuntijoina UMMA-hankkeessa toimivia yhteisölähettiläitä sekä hankepäällikkö Taipalettä, joka vastaa muun muassa yhteisölähettiläiden kouluttamisesta.

Sen lisäksi olen selvittänyt mikä on hankkeen toimijoiden mielestä suurin ongelma, johon muutosta halutaan. Millaisia ovat heidän kohtaamansa naisiin haitallisesti vaikuttavat ilmiöt? Kuinka naiset itse ja kuinka heidän yhteisönsä kokevat muutoksen? Millaisia haasteita hanke on kohdannut työssään? Onko se saanut vastustusta? Mitkä ovat suurimmat esteet asennemuutokselle ja kuinka hanke vastaa haasteeseen? Onko hanke onnistunut aloittamaan työssä?

3 Keskeiset käsitteet

Tutkimuksen kannalta oleellista on käsitteiden avaaminen ja määrittely. Tässä luvussa olen esitellyt käsitteet kulttuuri- ja uskontotietoisuus, nais erityisyys, islam, muslimit, ja sukupuolittunut väkivalta. Lisäksi olen avannut käsitteitä uskonto, usko, toimijuus ja uskontodialogi. Toiset näistä käsitteistä ovat uusia ja vakiintumattomia ja toiset taas hyvinkin yleisiä, mutta joiden merkitystä on mielestäni syytä kuitenkin tämän tutkimuksen valossa hieman rajata.

3.1 Uskonto- ja kulttuuritietoisuus

Uskonnolle ei ole vain yhtä tiettyä määritelmää, vaan käsitettä on pyritty ymmärtämään ja selittämään lukuisin eri tavoin. Yksimielisyyttä ei ole siitäkään, onko uskonnon määrittely ylipäätään tarpeellista. Toisten mielipiteiden mukaan uskonnon määrittelemisen rajoittaa tutkimusta, kun taas toisesta näkökulmasta määritelmän olemassaolo tekee uskonnon-tutkimuksesta sekä avoimempaa että monipuolisempaa. (Närvä 2020, 55.) Määritelmä riippuukin täysin määrittelijästä. Määrittelijä ratkaisee, antaako hän uskonnolle yhteisöllisen, kulttuurisen selityksen vai lepääkö painopiste ehkä jossain inhimillisen todellisuuden ulkopuolella. (Laitila 2015, 8.) Uskontotieteessä uskonnolla tarkoitetaan kuitenkin laajemmin

yleisinhimillisiä, ylikulttuurisia ja jopa ylilajisia ilmiöitä, ei vain tiettyjä, erillisiä uskontopereinteitä (Närvä 2020, 55). Usko nähdään uskonnon olennaisena ainesosana. Nominaalimääritelmän, joka vastaa kysymykseen mitä, mukaisesti voimme ajatella uskon pitävän sisällään kaikki ne kertomukset ja opit, jotka ilmaisevat uskonnolliselle ihmiselle uskonnon keskeistä sisältöä, luovat tavan tulkita ja ymmärtää sitä, tavan olla ja elää. (Laitila 2015, 74–75) Antropologisesta näkökulmasta henkisyyden taas voidaan katsoa olevan osa ihmisyyttä ja ihmisenä kasvamista, jolloin henkisyys ei rajaudu vain uskonnolliselle elämän alueelle (Ahonen 2015, 110).

Kulttuuritietoisuudeksi kutsutaan kulttuurien vaikutuksen ymmärtämistä niin itsessä kuin muissa. Keskeistä kulttuuritietoisuudessa on ymmärrys siitä, mitä kulttuuri on ja kuinka se vaikuttaa ihmisten ajatteluun, toimintaan ja arvoihin. Muiden kulttuurien tuntemus on eduksi, mutta ennen kaikkea tulisi tuntea ja ymmärtää oma kulttuurinsa voidakseen ymmärtää myös muita. (peda.net 2018, mitä on kulttuuritietoisuus?) Kulttuuritietoisuus edellyttää sensitiivisyyttä sekä erilaisuuden ja toiseuden hyväksymistä sekä erilaisten kulttuuristen taustojen tuntemusta (Sipola 2020, 123). Samaa käsitteen avausta voidaan hyödyntää myös uskontotietoisuuden suhteen. Diakonisen hoitotyön perusteita ja käytäntöä käsittelevässä julkaisussa esitetään, että toisen ja itsen vakaumuksen kunnioittaminen lähtee erilaisten uskomusjärjestelmien ja maailmankatsomusten, perinteiden ja arvojen arvostamisesta sekä vakaumukseen liittyvien tarpeiden huomioimisesta. Esimerkiksi hoitotyön käytännöissä tämä huomioiminen näkyy ennakkoluulottomuutena, oman vakaumuksellisen taustan tuntemisena ja tiedon antamisena. (Sipola 2020, 122–126.)

Katsomuksella tarkoitetaan yksilön tai yhteisön käsitystä todellisuudesta: arvot, etiikan ja tietoteorian sisältävää uskonnollista, ei-uskonnollista tai uskotonta elämän- tai maailmankatsomusta (oph.fi 2021, mitä katsomuksella tarkoitetaan?). Katsomustietoisuudella tarkoitetaan paitsi katsomusten merkityksen tiedostamista ja tuntemusta, myös omien käsitysten ja asenteiden reflektointia sekä elämäntietoisuudellisen ulottuvuuden ymmärtämistä (katsomukset.fi 2020, katsomustietoisuus joka open taitona). Uskontosensitiivisyydellä tarkoitetaan herkkää ja kunnioittavaa tapaa kohdata erilaiset katsomukset laittamatta niitä tärkeysjärjestykseen (Muurikainen 2015 ,21).

3.2 Naiserityisyys

Naiserityisyyden käsite on käytössä erityisesti sosiaalityön kontekstissa. Karttusen mukaan käsitteen määrittely on ollut kuitenkin ongelmallista sen epämääräisyyden vuoksi, käsitteellä kun voidaan viitata niin moneen eri asiaan aina työmenetelmistä ideologisesti värittyneisiin

ajattelumalleihin. Kriteeriksi nais erityisyyteen ei riitä se, että jokin työmuoto vain nimetään nais erityiseksi tai että sekä työntekijät että asiakkaat ovat naisia. Koska nais erityisyys on laajempi kokonaisuus, joka perustuu moniaineksiseen, sukupuolen huomioivaan lähestymistapaan, nais erityisyyden on mielekkäämpää katsoa koostuvan erilaisista ulottuvuuksista. Näitä ulottuvuuksia ovat esimerkiksi nais erityisestä päihdehoidosta väitöskirjan julkaisseen Karttusen mukaan edustaneet muun muassa seuraavat elementit: naiseuden ja sukupuolen merkitys (päihde)ongelmissa ja niiden hoidossa; minuus, identiteetti, tunteet ja niihin fokusoituva työ; traumaattiset kokemukset ja psykiatrisen oireilun huomiointi; suhteet eri näkökulmista sekä (päihde)ongelma, siihen nivoutuvat psykososiaaliset kysymykset ja yksilöllinen muutostyö. (Karttunen 2019, 59.) Nais erityisyssä ytimenä vaikuttaa olevan naisen ja naiseuteen kietoutuneet teemat, joita lähestytään ja jotka ymmärretään naiseuden kautta.

Nais erityistä työtettä päihdekuntoutuksessa tutkinut Kuivalainen toteaa, että nais erityisyyttä voidaan soveltaa kaikenlaiseen naisten parissa tapahtuvaan työskentelyyn ja se liittyy esimerkiksi marginalisaatioon (Kuivalainen 2018, 13), mikä on maahanmuuttajanaisten auttamisessa ja tukemisessa hyvinkin relevanttia tiedostaa. Kuivalainen toteaa, että naiseuden moninaisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen, naisten välisen suhteen rakentuminen, homogeenisen naiskokemuksen ja naisidentiteetin problemaattiseksi tekeminen ja naisasiakkaiden marginalisoitumiseen vaikuttavien sukupuolittuneiden yhteiskuntarakenteiden vaikutusten tunnistaminen (Kuivalainen 2018, 13) ovat tärkeitä työkaluja myös Amal ry:n työssä. Kuivalainen toteaa, että nais erityisten palveluiden on täten luovuttava sukupuolineutraaleista sisällöistä ja annettava tilaa ja näkyvyyttä naisten omille tarpeille sen sijaan, että korostetaan heidän rooliaan sukupuolittavien kulttuuristen ja yhteiskunnallisten rakenteiden viidakossa äiteinä, vaimoina ja hoivaajina. (Kuivalainen 2018, 13–15.)

3.3 Islam ja muslimit

Muslimien määrä sekä Euroopassa että Suomessakin on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmenten aikana. Syitä tähän ovat sekä yleinen globalisaatio että myös erinäiset maailmanpoliittiset tekijät. (Konttori 2020.) Suomessa asuvien muslimien tai muslimitaustaisten henkilöiden lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa. Konttori, ja Pauhan mukaan väestönlaskennallisten tilastojen puuttuessa ainoat saatavilla olevat luvut Suomessa asuvista muslimista löytyvät uskonnollisten yhteisöjen jäsenrekistereistä. Vuoden 2019 alussa islamilaisissa uskonnollisissa yhteisöissä oli 16,057 rekisteröitynyttä jäsentä. Tämä data ei

kuitenkaan anna luotettavaa kuvaa, sillä moni Suomessa asuva muslimi ei ole rekisteröitynyt uskonnolliseen yhteisöön. (Konttori & Pauha 2021, 236–238.)

Pauhan toisen arvion mukaan Suomen muslimiväestön suuruus olisi vuonna 2020 ollut noin 110 000 – 120 000 henkeä (Pauha 2020). Valtaosa näistä Suomessa asuvista muslimista on ensimmäisen polven maahanmuuttajia, mutta Suomessa syntyneiden niin kutsuttujen toisen polven maahanmuuttajien määrä lisääntyy koko ajan. Maahanmuuttajilla tarkoitetaan pakolaisina, turvapaikanhakijoina tai perheen yhdistämisen kautta Suomeen muuttaneita ihmisiä. Muslimien määrää arvioitaessa on otettava lisäksi huomioon käännynnäiset eli islamiin kääntyneet suomalaiset, joiden määrä vuonna 2012 oli arviolta 1500. Käännynnäisten määrä on melko varmasti tästä lisääntynyt, mutta tarkempia arvioita ei ole toistaiseksi saatavilla. (Konttori & Pauha 2021, 237–239.) Juurikaan tietoa ei ole myöskään Suomen muslimitaustaisten uskonnollisista suuntauksista, aktiivisuudesta tai identiteeteistä, mutta karkeat arviot osoittavat, että valtaosa identifioituu muslimiksi ja edustaa sunnimuslimeja, vähemmistö heistä on uskonnollisesti aktiivisia (Hatami 2017, 7).

Ensimmäinen muslimiyhteisö Suomessa muodostui jo 1800-luvulla Venäjän tataarien maahanmuuton myötä. 1990-luvulla Somalian sisällissota sekä Jugoslavian hajoaminen lisäsivät maahanmuuton ja muslimien määrää myös Suomessa. Myöhemmät levottomuuden Lähi-idässä synnyttivät uuden muuttoliikkeen. (Konttori 2020.) Tataarit ovat omalla esimerkillään osoittaneet, etteivät suomalainen yhteiskunta ja elämänmeno sekä islam ole lainkaan toisiaan poissulkevia tekijöitä vaan sopeutuminen on hyvin mahdollista. Kuitenkin erityisesti pakolaisstatuksen saaneilla maahanmuuttajilla on ollut haasteita työelämään integroitumisessa. Enemmistö Suomen muslimista asuu pääkaupunkiseudulla tai muissa suuremmissa kaupungeissa kuten Turussa ja Tampereella. (Martikainen 2008, 71–77.)

Islam ei ole vain yksi yhtenäinen oppijärjestelmä, vaan sitä tulkitaan usein eri tavoin monista erilaisista kulttuurisista ja kielellisistä lähtökohdista käsin. (Juntunen 2008, 48). Islamilaista käytännön elämän lakia kutsutaan shariaksi. Sharia on ohjeistus siitä, kuinka muslimin tulisi elää, ja se perustuu Koraanin ja Sunnan pyhiin teksteihin. (Zaheer 1993, 36–50.) Sharian asettamien velvollisuuksien noudattamisen kanssa kohdataan ongelmia esimerkiksi tilanteissa, joissa läntisen valtion lait kieltävät ne. Ristiriitoja luovat myös läntisen maailman odotukset siitä, että muslimit assimiloituisivat eurooppalaisen yhteiskuntamallin normeihin. (Juntunen 2008, 51–53.)

3.4 Sukupuolittunut väkivalta

Uskonto määrittelee ja muovaa usein sosiaalisia suhteita, kuten avioliittoja. Uskonnolla on myös suuri rooli ihmisen identiteetin rakentumisessa. Kriisitilanteissa uskontoa voidaan käyttää selviytymismekanismina traumaattisten tilanteiden hallitsemiseksi. Uskontoa voidaan käyttää myös väärin, esimerkiksi sillä voidaan sortaa ja alistaa. Uskonnon ja naisten oikeuksien välisen roolin onkin huomattu olevan hyvin kiistanalainen keskustelun aihe. 9/11 -tapah-tumien jälkeinen poliittinen ilmapiiri ja islamofobia ovat olleet edistämässä näkemystä siitä, että kaikki musliminaiset ovat sorrettuja uskontonsa vuoksi. (Ghafournia 2017, 148.)

Islamilaista lakiakin tulkitaan eri valtioissa ja kulttuureissa eri tavoin. Eniten jännitteitä islamilaisen lain ja länsimaisten oikeuskäytänteiden välillä aiheuttaa islamilainen perheoikeus. Jotkin islamilaiseen perhelainsäädäntöön liittyvät kysymykset herättävät länsimaissa kysymyksiä ihmisoikeuksien toteutumisesta tai ovat suoraan Suomen laissa kiellettyjä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi moniavioisuuteen tai avioliittoon pakottaminen, avioliittoikä, vaimon tai lasten fyysinen kurittaminen tai se, että toisinaan musliminaisten voi olla hyvin hankalaa, joskus jopa mahdotonta, saada islamilaista avioeroa. Äärimmilleen vietyinä oikeutta voidaan lukea kunniamurhien muodossa. (Kouros 2008, 182–192.)

Kuitenkin, kuten muutkin naiset, myös musliminaiset ovat aina vastustaneet sukupuolten eriarvoisuutta. Termi ”islamilainen feminismi” yleistyi vuonna 1990-luvulla islamiin liittyvän feminismin merkiksi. Islamilainen feminismi on siis feminismiä, joka ottaa legitimeiteettinsä islamista ja toimii vastalauseena muun muassa poliittisen islamin tai islamismin harjoittamaan sortavaan sukupuolipolitiikkaan ja pyrkii kriittisesti haastamaan uskonnollisten tekstien patri-arkkaalisia tulkintoja. Monet ajatusta kannattavat uskovat, että epätasa-arvoiset rakenteet löytyvät muslimiyhteiskuntien kulttuurinormeista ja islamilaisten lähteiden seksistisestä tulkinnasta, eivät itse pyhistä teksteistä tai islamilaisista lähteistä. (Ghafournia 2017, 149.)

Tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi on havaittava ja ymmärrettävä yhteiskuntaa hallitsevat asenteet, kuten oletukset sukupuolista sekä niihin liitetyistä rooleista. Lisäksi meidän on tunnistettava sukupuolen ja väkivallan väliset suhteet sekä niihin liittyvät haasteet. (Lidman 2015, 11.) Satu Lidman avaa väkivaltakulttuuria käsittelevässä teoksessaan sukupuolittuneen väkivallan käsitettä seuraavasti:

Sukupuolittunut, naiseen kohdistuva väkivalta on syvään juurtunut ja globaali syrjinnän muoto, jonka syyt ulottuvat pitkälle historiaan. Yhteistä tällaisen väkivallan eri muodoille on, että niiden kohteena on naisen keho ja mieli.

Väkivalta on yksityistä ja virallista, sosiaalista ja kulttuurista sekä oikeusjärjestelmiin sisään kirjattua. Sen näyttämyitä ovat olleet – ja osin ovat yhä – oikeustalot, rangaistuspaikat ja kadut mutta myös kodit. - - Joskus väkivalta liitetään perheen tai yhteisön kunniaan ja se on yhteisöllisesti rakentunutta. - - Väkivalta on aina moninaista ja sen lukuisten alalajien erityispiirteiden tunnistaminen on välttämätön edellytys väkivallattomammalle yhteiskunnalle. (Lidman 2015, 12.)

Tietyissä kulttuureissa tyttöjen ja naisten kasvatus on vahvasti sidoksissa oman yhteisön jäsenyyteen. Omien unelmien toteuttaminen ei tällaisessa asetelmassa ole itsestäänselvyys ja monen tytön ja naisen elämä rakentuu seksuaalisuuden kontrolloinnin sekä siveyden määrittämisen kunnian varaan. Mikäli tätä kollektiivista järjestelmää uhmataan, voi se johtaa väkivaltaan ja pahimmillaan jopa kuolemaan. Sukupuolittunut väkivalta perheen sisällä, puolisoitten, vanhempien tai sisarusten toimesta, koetaan toisinaan niin kipeäksi asiaksi ja se tuottaa uhrilleen sellaista häpeää ja syyllisyyttä, että asia halutaan pitää salassa. Toisinaan uhri ei välttämättä edes miellä olevansa rikoksen kohteena, hän ei luota viranomaisprosessin hyötyihin tai hän haluaa suojella väkivallan tekijää. Suojeluhulun taustalla voi olla pelko kostosta, mutta myös huoli perheen hajoamisesta, lasten kohtalosta tai taloudellisesta tilanteesta. (Lidman 2015, 57–68, 181–183.)

4 Uskontotietoisien työotteen toimintamalli

Kuten jo aiemmin on mainittu, Amal ry:n toiminta hyödyntää uskontotietoisien työotteen toimintamallia, joka on Amal ry:n itsensä luoma täysin uusi ilmiö, jota ei ole vielä edes täysin määritelty. Sen lähikäsitteenä voidaan pitää käsitettä katsomustietous, mikä tarkoittaa erilaisien elämänsä katsomusten tuntemista, ymmärrystä ja hyväksymistä. Järjestön mukaan uskontotietoisien työotteen toimintamalli perustuu hengellisen sosiaalityön (*spiritual social work*) ja hengellisen hoidon (*spiritual care*) käsitteisiin, joissa asiakkaan hengelliset tarpeet ja uskonnollisuus tunnustetaan ja huomioidaan osana kokonaisvaltaista hoitoa. Toimintamallin mukaan tavoitteena on asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä sosiaalisten kontaktien tukeminen. Pääosassa ovat asiakkaan kohtaaminen ja kuuleminen, luottamuksen luominen sekä toivon ylläpitäminen. Amal ry:n noudattaman toiminnan keskiössä ovat sosiaali- ja terveysalan etiikka, islamin arvopohja, Koraani sekä Profeetan perimätieto (Sunna). Käytännössä hengellinen tuki ja ohjaus on asiakaslähtöistä, sensitiivistä, osallistavaa, voimaannuttavaa, kunnioittavaa, tukevaa, vaikuttavaa, yhteisöllistä, myötätuntoista, oikeudenmukaista ja yhdenvertaista. (Amal ry 2021, uskontotietoisien työotteen toimintamalli.)

Yksi UMMA-hankkeen tärkeimmistä tavoitteista on musliminaisten osallisuuden edistäminen. Osallisuus on käsitteenä sangen laaja. THL:n koonnin mukaan sen voidaan katsoa tarkoittavan ainakin aktiivista kansalaisuutta, kokemusta yhdenvertaisuudesta, merkityksellisyydestä ja mahdollisuuksista. Osallisuus on liittymistä, kuulumista, yhteisyyttä, suhteissa olemista, yhteensopivuutta ja mukaan ottamista. Se on osallistumista, vaikuttamista, ihmisoikeuksia ja demokratiaa. (Isola ym. 2017, 3.) Työote tämän työn kontekstissa tarkoittaa toimintamallia. Uskontodialogi tarkoittaa uskontojen, saman uskonnon eri suuntausten ja tulkintojen tai katsomusten välistä kohtaamista ja kunnioittavaa ryhmien tai yksilöiden välistä vuoropuhelua. Uskontodialogin avulla voidaan lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä sekä vahvistaa moniarvoisten periaatteiden mukaisia rakentavia suhteita. (Oph.fi 2021, Islamin uskonnon oppimäärän käsitteitä.)

4.1 Uskontolähtöinen sosiaalityö (*spiritual social work*)

Kansainvälisesti spirituaalista sensitiivistä sosiaalityötä kutsutaan nimellä ”*spiritual social work*”. Termillä viitataan sosiaalityöntekijän omasta vakaumuksesta riippumattomaan kykyyn ymmärtää hengellisten asioiden merkitys työssä ihmisiä kohdatessaan sekä kykyyn tukea ja kunnioittaa asiakkaidensa uskoa. (Jokela 2011, 27). 1990-luvulta lähtien Yhdysvalloissa, Kanadassa ja muissa maissa spirituaalisuutta alettiin käsitellä sosiaalityössä aiempaa enemmän, sen merkitys tunnustettiin ja spirituaalisen monimuotoisuuden tutkimus ja opetus lisääntyivät nopeasti (Canda 2008, 32–33). ”*Spiritual care*” taas on hengellistä hoitoa, jossa ihmisen uskonnollisuuden ja hengellisyyden alueelle kuuluvat tarpeet huomioidaan osana kokonaisuhoitoa (Amal ry 2021, uskontotietoisien työotteen toimintamalli). Vaikka usein hengellisestä hoidosta ja tuesta on puhuttu yhtenä kokonaisuutena, toisissa yhteyksissä hengellinen tuki on käsitteenä eroteltu hengellisestä hoitamisesta, joista jälkimmäisen on katsottu toteutuvan terveydenhoidon piirissä ja vaativan sairaanhoitajan koulutuksen. Hengellistä tukea taas on katsottu kenen tahansa voivan tarjota niin läsnäolon, kuuntelemisen, keskustelujen ja rukoilemisen muodossa. (Gothóni & Jantunen 2010, 41.)

VTM ja diakoni Ulla Jokela avaa spirituaalisuuden käsitettä. Hän toteaa uskonnon käsittävän tietyn uskonopin ja sen tulkinnan, kun taas spirituaalisuuden käsite kattaa niin uskonnollisen elämän ja kokemukset kuin myös maallisenkin maailmankatsomuksen. Käsitteen alle mahtuvat erilaiset yliluonnolliseen todellisuuteen luottavat katsomukset, panteistiset näkemykset, ekofilosofiset tulkinnat kuin monenlainen eksistentiaalinen pohdiskelu. Täten spirituaalisuus leviää yli uskonnollisten instituutioiden luomien rajojen käsittämään kaikki henkisyyden ulottuvuudet. (Jokela 2010, 210–221.)

Tietty kriittisiä spirituaalispohjaisia malleja kehittäneet suuntaukset ovat tehneet positiivisia havaintoja siitä, kuinka yksilöiden spirituaalisen ymmärryksen kasvaessa on pystytty vaikuttamaan myönteisesti myös tämän yhteisön moraalisiin ja sosiaalisiin käsityksiin. (Jokela 2010, 219) Suomessa tällainen spirituaalinen tai sanotaanko tässä yhteydessä uskontolähtöinen sosiaalityö ja hoito toteutuvat luultavasti monelle tutuimmin kristillisistä lähtökohdista toimivan palvelutyön eli diakoniatyön kautta. Diakoniatyö välittää kristillisestä ihmiskäsityksestä nousevaa uskoa ja toivoa, henkistä ja hengellistä apua. Vaikkakin hengellisyys on yksi diakoniatyön perusajatuksista, sen ei kuitenkaan katsota olevan itsetarkoitus vaan se otetaan esille asiakkaan sitä toivoessa. Diakonikäsitetä onkin määritelty myös ilmauksilla sosiaalinen huolenpito ja rinnalla kulkeminen. Diakoniatyöhön väitöskirjassaan perehtynyt Ulla Jokela toteaa seurakunnan diakoniatyön edustaman hengellisyyden ja spirituaalisesti sensitiivisen sosiaalityön eroavan kuitenkin siinä, ettei jälkimmäistä toteuttava ammattilainen välttämättä tunnusta asiakkaan kanssa samaa vakaumusta vaan kunnioittaa kaikkia vakaumuksia niitä työssään arvottamatta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös diakoni voisi näin toimia, hänen työnsä vaan kumpuaa kristillisestä vakaumuksesta. (Jokela 2011, 23–145.)

Kristillisiin arvoihin perustuvassa diakoniatyössä ja islamiin pohjaavassa Amal ry:n uskontotietoisessa toiminnassa on paljon samankaltaisuutta molempien nojautuessa mm. kokonaisvaltaisen kohtaamisen, oikeudenmukaisuuden, voimaantumisen, yhteisöllisyyden, vaikuttamisen, hengellisyyden sekä hengellisen tuen periaatteisiin, sillä poikkeuksella, että Amal ry:n toiminnan perustana toimivat Koraani ja sunna. Taustalla vaikuttaa ajatus ihmisestä kokonaisuutena, jossa fyysiset, psyykkiset, mentaaliset ja hengelliset osa-alueet tulee ymmärtää toisiinsa kietoutuneena kokonaisuutena. (Amal ry 2021, uskontotietoisien työtöiden toimintamalli.)

4.2 Islamiin pohjaava hengellinen hoito (spiritual care)

Profeetta Muhammad kannusti ihmisiä ruokkimaan nälkäisiä, vierailemaan sairaiden luona ja armahtamaan vangittuja. Sairaiden luona vierailun ja henkisen huolenpidon tarjoamisen katsotaankin kuuluvan joka muslimin sosiaalisiin velvoitteisiin. Islamilaisen henkisen hoidon juuret ovat Koraanissa ja islamilaisessa perimätiedossa, Hadithissa. Profeetta Muhamman elämä toimii mallina ja inspiraationa. Lähteinä toimivat myös muut islamilaiset tekstit, rituaalit ja perinteet. Hoito perustuu käsitykseen siitä, että ihminen on yhdistelmä fysiologiaa, psykologiaa, henkisiä ja hengellisiä osatekijöitä. Vahvana vaikuttimena toimii myös ihmisen sosiaalinen ulottuvuus. Vaikka islamilainen henkinen hoito onkin oma itsenäinen tiedon-

alansa, se on liitoksissa myös muihin islamilaisen henkisen ja uskonnollisen huolenpidon muotoihin kuten islamilaiseen koulutukseen, saarnaamiseen, teologiaan ja etiikkaan.

(Isgandarova 2012, 3–12)

Islamiin pohjaavalla hengellisellä hoidolla on monia muotoja ja tavoitteita, ja sitä toteuttavat asianmukaisen perinnetiedon hallitsevat ammattilaiset, kuten teologisesti koulutautuneet muslimit, joilla on islamin teologisen tietämyksen lisäksi teologian ulkopuolisten tieteenalojen (yhteiskuntatieteet kuten psykologia tai sosiaalitieteet) tuntemuksen kautta hallussaan myös huolenpidon kulttuurilliset ja psykososiaaliset näkökulmat. He kuuntelevat, antavat toivoa, lohduttavat ja pyrkivät myötätuntoisesti ymmärtämään ihmisten huolia ja löytämään merkityksiä tapahtumille. He jakavat tietoa ja neuvoja, tarjoavat henkistä tukea sekä pyrkivät edistämään muslimien hengellistä kasvua. Hoidossa on huomioitava muslimien monimuotoisuus sillä, kuten olemme jo aiemmin todenneet, muslimit eivät ole yksi yhtenäinen homogeeninen ryhmä, vaan he tulevat erilaisista etnisistä ja kulttuurisista taustoista ja edustavat useita eri koulukuntia. (Isgandarova 2012, 1–13.)

4.3 Uskonnon ja terveyden välinen suhde

Uskontojen ja henkisyyden monimuotoisuus on globaalilla tasolla todella laaja. Uskonnolliset ja spirituaaliset perinteet eivät ole vain abstraktioita, vaan niissä piilee valtavia viisauden ja taitojen resursseja mikro- ja makrotason auttamiseen ja parantamiseen, vaihtoehtoihin ja täydentäviin hoitomuotoihin. (Canda 2008, 33.) Psykiatri Harold G. Koenig on tutkinut työssään uskonnon ja / tai hengellisyyden sekä mielenterveyden välistä suhdetta. Hän toteaa, että uskonto voi toimia psykologisena ja sosiaalisena voimavarana erilaisista kärsimyksistä ja sairauksista kuten stressistä selviytymiseen. Uskonnot tarjoavat hänen mukaansa merkityksen ja tarkoituksen ihmisten kohtaamalle kärsimykselle, edistävät optimistista ja luottavaista maailmankuvaa luomalla toivoa tulevaan sekä tarjoavat malleja, jotka auttavat hyväksymään vaikeudet. (Koenig 2009, 283–289.)

Kaufman, Thurston, Howell ja Crossnine ovat samoilla linjoilla. Heidän tutkimuksensa koski lähisuhdeväkivallalle ja/tai HI-virukselle altistuneiden yhdysvaltalaisnaisten mielen-terveysongelmien sekä hengellisyyden suhdetta. Lähisuhdeväkivallalle altistuneiden naisten hengellisyys liitettiin parempaan psyykkiseen hyvinvointiin ja pienempään itsemurhariskiin. Hengellisyyden katsottiin myös olevan tekijä, joka suojasi naisia HI-virukselle altistumiselta esimerkiksi terveellisempiin elämäntapoihin sitoutumisen myötä. He ehdottavatkin, että haavoittuvassa asemassa olevien naisten kanssa tekemisissä olevat tahot voisivat sisällyttää mielenterveyspalveluihinsa henkisten ja hengellisten arvojen hyödyntämisen näiden naisten

hyvinvoinnin ja sosiaalisen tuen edistämiseksi. Tulokset viittasivat kuitenkin myös siihen, että osa tutkittavista koki hengellisyden lisäävän mielenterveysongelmiaan ja se saattoi vaikuttaa negatiivisesti myös esimerkiksi HIV-positiivisten hoitomyönteisyyteen, joten hengellinen tuki tulisi osata kohdentaa oikein. (Kaufman, Thurston, Howell & Crossnine 2020, 6–8.)

5 Islamin rooli sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyssä

Palkittu psykoterapeutti ja sosiaalityöntekijä Nazila Isgandarova on tutkinut musliminaisiin kohdistuvan perheväkivallan ja uskonnon yhteyttä. Yksi hänen tutkimuksistaan keskittyi tarkastelemaan islamin roolia sukupuoleen perustuvan perheväkivallan torjumisessa muslimienemmistöisessä Azerbaidzanissa, jossa raskaana oleviin naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ongelma. Isgandarova toteaa, että toisinaan islamilaisia lähteitä tulkitaan väärin hierarkkisten, jopa misogynisten perinteiden säilyttämiseksi, mikä pitää yllä epätasa-arvoisia ja toisinaan väkivaltaisiakin käyttäytymismalleja. Hänen tutkimukseensa osallistuneet naiset ilmaisivatkin huolensa juuri islamin normien ja periaatteiden tulkitsemisen haasteellisuudesta, mikä lisäsi ainakin emotionaalisen hyväksikäytön ja verbaalisen väkivallan määrää. He kokivat islamin patriarkaalisen tulkinnan riskitekijänä, joka edistää perheväkivaltaa. (Isgandarova 2017, 183–194.)

Isgandarovan tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että islamia voidaan käyttää myös suojaavana välineenä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä. Huolellinen, mutta kriittinen tutustuminen islamilaisiin lähteisiin ja progressiivisen islamilaisen opetuksen soveltaminen voivat toimia kulttuuriin sidotun moraalin parantamisessa sekä tehostaa perheväkivaltaa kokeneiden musliminaisten hengellistä hoitoa ja neuvontaa. Isgandarova toivoisi musliminaisia kannustettavan ottamaan huomioon Koraanin sukupuolittuneet tulkinnat ja ymmärtämään sosiaaliset ja uskonnolliset velvoitteensa paremmin, esimerkiksi olemaan hyväksymättä perheväkivaltaa osana niitä. Puutteiden korjaaminen, tietopohjan parantaminen ja osallistaminen antaisivat naisille aivan uuden äänen ja voimaa. (Isgandarova 2017, 194–200.)

Sosiaalipolitiikan ja sukupuolentutkimuksen tohtori Nafiseh Ghafournia tutki Australiassa itsensä muslimiksi identifioivia naisia, jotka olivat kohdanneet lähisuhdeväkivaltaa. Näiden naisten kertomuksissa uskonnolla oli positiivinen rooli henkisen hyvinvoinnin ja voimaantumisen lähteenä. Uskonnon kielteinen rooli ilmeni näiden naisten kertomuksissa ensisijaisesti uskonnollisten johtajien roolissa. Näiden naisten kertomuksissa monen uskonnollisen johtajan suhtautuminen lähisuhdeväkivaltaan oli pikemminkin korjaavaa kuin empaattista, ja he rohkaisivat naisia ilmiön eliminoimisen sijaan kärsivällisesti sietämään sitä. Osa vastaajista totesi islamin olevan rauhan ja tasa-arvon uskonnon, mutta miesten ja uskonnollisten johtajien

tulkitsevan sitä toiveidensa mukaan ja hyödyntävän näitä tulkintojaan kaltoinkohdellessaan naisia. Ghafournia toteaa, että uskonnollisilla instituuteilla on potentiaalia toimia suurena tuen ja tiedon lähteenä sekä väkivaltaa kokeneille naisille että myös väkivallan tekijöille. Uskonnollisia johtajia tulisi hänen mukaansa kuitenkin kouluttaa ja tukea ymmärtämään paremmin lähisuhdeväkivaltaa, jotta he voisivat paremmin edustaa koko yhteisöään, myös naisten etuja. (Ghafournia 2017, 152–158.)

6 Aineiston ja metodin esittely sekä tutkimuksen kulku

Tutkimuksessani olen tarkastellut UMMA-hanketta sekä uskontotietoisien työotteiden toimintamallia pääasiallisesti kahdesta eri näkökulmasta. Tarkoitukseni oli selvittää UMMA-hankkeessa toimivien yhteisölähettiläiden uskonto- ja kulttuuritietoisien työotteiden toimintamallia ja naisten osallistamista uskontotieteen ja sukupuolentutkimuksen näkökulmista.

Etnografisella tutkimuksella pyritään usein kuvaamaan tutkittavien käyttäytymistä sekä toimintaa ja havainnointi on etnografisessa tutkimuksessa tiedonkeruussa keskeisessä roolissa. Havainnoinnin lisäksi yksi tärkeimmistä menetelmistä on haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 160.)

6.1 Havainnointi

Havainnointi eli observointi on kaikkien tieteenalojen käyttämä perusmenetelmä ja näin myös yksi kenttätöissä käytettävistä tutkimusmenetelmistä, jota voidaan hyödyntää muiden menetelmien rinnalla. Observointia voidaan käyttää niin käyttäytymistä kuin kielellisiä ilmauksia-kin tarkasteltaessa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 37.) ja se voi olla sekä passiivista että osallistuvaa. Osallistuminen voidaankin erotella neljään eri asteeseen, jotka ovat havainnointi ilman varsinaista osallistumista, osallistuva havainnointi, osallistava havainnointi sekä piilohavainnointi. Ennen kentälle menoa tutkijan olisi kuitenkin hyvä tietää ainakin pääpiirteittäin osallistumisen asteensa. Osallistumattomassa havainnoinnissa tutkijan ja observoinnin kohteen välinen vuorovaikutus ei siinä hetkessä ole merkityksellinen, vaan tutkija on ulkopuolinen tarkkailija. Havainnoidessaan tutkija pyrkii ”oppimaan katsomalla”, hän kirjaa havaintonsa muistiin analysointia varten. Usein havainnointiin liittyy myös tutkittavien haastattelu, jolloin tutkija pystyy vertailemaan havainnointimateriaalia haastatteluaineistoon. (Grönfors 1982, 87–90.)

6.2 Teemahaastattelu

Eräs työn tiedonhankinnan muodoista on haastattelumetodi. Tutkimushaastattelu on hyvin joustava kielelliseen vuorovaikutukseen perustuva tiedonhankinnan- ja aineistonkeruun-

menetelmä, joka soveltuu monenlaisiin tilanteisiin ja tutkimustarkoituksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11.) Haastattelu syntyy haastattelijan ja haastateltavan välisen yhteistyön tuloksena keskustelusta ja vuorovaikutuksesta. Mikäli kyseessä ei ole kirjallinen lomakehaastattelu, on haastattelutilanteille tyypillistä, että ne nauhoitetaan muistin tukemiseksi haastattelun tarkastelua, tarkentamista ja analysointia varten. Haastattelujen kuunteleminen jälkikäteen voi auttaa tutkijaa havainnoimaan itse haastattelutilanteessa varjoon jääneitä vivahteita, esimerkiksi äänenpainoja tai epäröintiä, ja huomaamaan, mikäli haastattelun sävy muuttuu tutkijan osalta ohjailevaksi. Näin se toimii myös mainiona työkaluna itsereflektoinnissa. Nauhoitetut haastattelut litteroidaan eli muunnetaan kirjalliseen muotoon ennen analyysin toteuttamista. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 13–16.)

Kuten muillakin tutkimusmetodeilla, myös tutkimushaastattelulla on omat etunsa ja haittansa. Tutkimushaastattelun etuina voidaan nähdä se, että haastateltava nähdään tutkimustilanteessa merkityksiä luovana ja aktiivisena osapuolena, subjektina. Haastattelu on oivallinen työkalu myös silloin, kun halutaan kartoittaa vähän tutkittuja, tuntemattomiakin alueita, syventää tietämystä jo tunnettuun, selventää vastauksia ja tutkia hyvinkin arkoja aiheita. Sitä voidaan hyödyntää myös silloin, kun halutaan sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin tai kun tiedetään jo ennalta, että tutkittava aihe tulee tuottamaan hyvin monitahtoisia vastauksia. Toisaalta haastattelu tunnetaan metodina, joka vie aikaa, aiheuttaa erinäisiä materiaalikustannuksia ja joka saattaa sisältää useita virhelähteitä; haastattelija saattaa esimerkiksi sortua ohjailemaan vastauksia haluamaansa suuntaan tai haastateltava saattaa herkästi antaa sosiaalisesti hyväksyttävämpiä vastauksia. Lisäksi on katsottu, ettei haastattelu ole luotettavaa, mikäli haastattelijalta puuttuvat rooliinsa vaadittavat taidot ja kokemus. Vapaa- muotoisen haastattelumateriaalin tulkinnan, analysoinnin ja raportoinnin on katsottu olevan myös sangen haasteellista ”valmiiden mallien” puuttuessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelumetodeita on useita. Suosituin haastattelumuoto on strukturoitu lomakehaastattelu, joka on nopeasti käsiteltävissä ja tilastoivissa. Strukturoimaton haastattelu taas on nimensä mukaisesti avoin haastattelutilanne, jossa keskustelu etenee usein pitkälti haastateltavan ehdoilla ja aiheen määrittely on väljää. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43–46.) Oma työtäni palveli parhaiten puolistrukturoitu haastattelumenetelmä eli teemahaastattelu, joka sijoittuu näiden kahden edellä mainitun menetelmän välimaastoon.

Teemahaastattelu pohjautuu Mertonin, Fiskin ja Kendallin vuonna 1956 julkaisemaan kirjaan ”*The Focused Interview*”, suomennettuna ”kohdennettu haastattelu”. Teemahaastattelu nimensä mukaisesti kohdentaa haastattelun tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin, joiden varassa se etenee. Tämä tarkoittaa sitä, että teemahaastattelussa teemat ovat kaikille samat,

mutta siitä puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Teemahaastattelulle onkin luonteenomaista se, että valmiista, kaikille haastateltaville yhteisistä aihepiireistä huolimatta voi kysymysten muotoilussa ja järjestyksessä luovia (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 11.) eikä vastauksia ole sidottu ennalta määrättyihin vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin. Näin teemahaastattelussa korostuu haastateltavan oma kokemusmaailma, tulkinnat ja määritelmät. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Kun haastattelu ei perustu vakioituun, valmiiseen kyselylomakkeeseen, se myös minimoi tutkijan vaikutuksen annettuihin vastauksiin valmisteltujen vastausvaihtoehtojen puuttuessa (Grönfors 1982, 106).

Tutkimushaastattelun toteutus on hyvä aloittaa laatimalla kattava tutkimussuunnitelma. Tutkimussuunnitelman avulla tutkija hahmottaa, mistä vaiheista tutkimus koostuu ja se mahdollistaa myös omien voimavarojen kartoittamisen. Tutkimussuunnitelma pitää sisällään lyhyen kuvauksen tutkimuksen tarkoituksesta, selvityksen aihepiiristä aiemmin tehdyistä tutkimuksista ja ajatuksen siitä, mitä uutta tietoa ko. tutkimus tuo suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Se sisältää myös läpileikkauksen siitä, ketä tutkitaan ja miten tutkimustiedot kerätään, millä resursseilla ja minkälaisessa aikataulussa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 54–58.)

Teemahaastattelun kohdalla tutkimussuunnitelman tärkein tehtävä on haastatteluteemojen luonnostelu ja teema-alueuuttelun luominen. Teema-alueuuttelo sisältää ne teemat, joihin haastattelu pohjautuu ja se toimii haastattelutilanteessa niin haastattelijan muistilistana kuin myös keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Haastattelukeskustelun edetessä teema-aluetta sitten syvennetään ja tarkennetaan kysymyksillä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66–67.)

6.3 Tutkimuksen kulku

Varsinainen tutkimukseni alkoi kevättalvella 2021. Hain tutkimuslupaa UMMA-hankkeen hankepäällikkö Minna Taipaleelta, joka myönsi luvan helmikuussa 2021. Pääasiallisina kirjallisina lähteinä ovat olleet aiheeseeni liittyvät aiemmat tutkimukset, mutta olen hyödyntänyt myös UMMA-hankkeen kotisivuilla julkaistuja materiaaleja. Lisäksi olen hyödyntänyt työssäni kahta erilaista kenttätutkimusmenetelmää, havainnointia ja tutkimushaastattelua. Alusta alkaen tarkoitukseni oli haastatella UMMA-hankkeessa toimivia yhteisölähettiläitä heidän kokemuksistaan hankkeen parissa.

Kun aloitin haastattelujen toteuttamisen tutkimuslupan saatuni helmikuussa 2021, oli UMMA-hanke siihen mennessä kouluttanut viisi yhteisölähettilästä. Heistä yksi oli kuitenkin lopettanut tehtävässään. Loin haastattelurunon ja ennen haastatteluiden aloittamista hyväksyin sen vielä Taipaleella. Haastattelupyyntöni tavoitti hankepäällikkö Taipaleen kautta neljä

yhteisölähettilästä sekä yhden UMMA-hankkeessa toimivan hanketyöntekijän. Haastattelupyynnön vastaanottaneista kaksi yhteisölähettilästä vastasi minulle sähköpostitse olevansa kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Taipale oli kertonut yhteisölähettiläille jo alustavasti opinnäytetyöstäni ja suunnittelemistani haastatteluista.

Helmikuun lopulla 2021 lähetin Taipaleelle sähköpostitse luomani kirjalliset haastattelupyynnot, jotta hän voi välittää ne edelleen yhteisölähettiläille. Haastattelupyynnot loin sekä suomeksi että englanniksi. Kerroin haastattelupyynnöissä haastattelun tarkoituksesta ja siitä, että haastattelut tullaan nauhoittamaan. Lisäksi esitin, että toivoisin voivani toteuttaa haastattelut maaliskuu-huhtikuun aikana, mutta kuitenkin hyvin joustavasti haastateltavien aikatauluja kunnioittaen. Liitin haastattelulupaani omat yhteystietoni, mutta kerroin, että haastatteluun voi ilmoittautua myös Taipaleen kautta.

Olin kertonut haastateltaville yhteisölähettiläille haastattelun kestävän puolesta tunnista tuntiin. Molempien haastatteluiden kohdalla huomasin, että olin mitoitannut keston alakanttiin. Ensimmäinen haastattelu kesti puolitoista tuntia ja toinen haastattelu n. tunnin ja vartin. Molempien haastatteluiden kohdalla jouduin hieman kirimään, ja tarinaa olisi riittänyt pidemmäksikin aikaa. Molemmat haastattelut tapahtuivat kotoa käsin Zoom-videoistunnossa, jonne olin lähettänyt molemmille haastateltaville sähköpostilinkin viikkoa ennen varsinaista haastattelua. Ennen haastattelun alkamista muistutin vielä molempia haastateltavia, että haastatteluun osallistuminen vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää koska vaan ja että nauhoitan haastattelun Zoom-tallennusta käyttäen. Molemmat haastateltavat vahvistivat ymmärtävänsä asian ja molemmat myös varmistivat, että nauhoitteet hävitetään asiaan kuuluvasti, kun niitä ei enää käytetä. Tämän vahvistin. Toinen haastateltavista halusi sammuttaa videokameran haastattelun ajaksi, toinen piti kameran päällä koko haastattelun ajan.

Molemmat haastattelut käytiin suomen kielellä ja dialogi haastattelun aikana oli luontevaa. Haastattelun aikana saatoin tehdä tulkintoja haastateltavien kertomuksista ja lisäkysymyksiä hakea vahvistusta ajatuksilleni. Tällöin haastateltavilla oli mahdollisuus korjata, mikäli olin väärässä. Välillä jouduin itse tarkentamaan kysymyksiäni. Pääasiallisesti haastattelu eteni laajoista kysymyksistä täsmällisempiin. Joustavuus oli avainasemassa, kun teema-alueiden kysymysjärjestys vaihteli käynnissä olevan keskustelun mukaan. Mikäli havaitsin, että haastateltava on pidättyväisempi jonkin tietyn aiheen äärellä, pyrin siirtymään seuraavaan aiheeseen.

Alkuperäinen ajatukseni oli osallistua yhteisölähettiläiden jalkautuvaan työhön ja suorittaa havainnointia kentällä, mutta koronatilanteesta johtuen se ei onnistunut. Taipale kuitenkin kertoi maaliskuussa järjestettävästä yhteisölähettiläskoulutuksesta, jonka myötä

hanke toivoi saavansa muutaman uuden lähettilään mukaan toimintaansa. Samalla hän kertoi, että minullakin oli mahdollisuus osallistua kyseiseen koulutukseen. Taipaleen ehdotuksesta osallistuin hankkeen järjestämään järjestyksessään toiseen yhteisölähettiläskoulutukseen.

Olen ollut erityisen kiinnostunut yhteisölähettilästoiminnasta ja yhteisölähettiläiden omista kokemuksista, mutta halusin vielä syventää tietojani ja kysyin toukokuun 2021 alussa sähköpostitse, saisinko haastatella myös hankepäällikkö Taipalettä työtäni varten. Taipale vastasi minulle saman tien asian sopivan ja sovimme zoom-videohaastattelun jo seuraavalle viikolle. Tämänkin haastattelun kohdalla olin arvioinut sen mahdollisen keston alakanttiin, tunnin sijaan haastattelu kesti tunnin ja 20 minuuttia. Ennen haastattelun aloittamista kerroin nauhoittavani haastattelun. Haastattelukieli oli suomi.

6.4 Eettiset kysymykset

Tieteellistä tutkimusta tehdessä kohdataan useita eettisiä kysymyksiä, joihin on tutustuttava jo hyvissä ajoin ennen tutkimuksen aloittamista ja jotka on pidettävä mielessä läpi koko tutkimusprosessin. Tutkimusta ohjaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimat hyvän tieteellisen käytännön menettelytavat, joiden noudattaminen toimii lähtökohtana luotettavalle ja oikeudenmukaiselle tutkimukselle. Ohjeistuksessa tutkijalta edellytetään rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä kuin myös arvioinnissa. Lisäksi edellytetään tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä ja avoimuutta sekä muiden tutkijoiden työn asianmukaista kunnioittamista. Tutkimus täytyy myös suunnitella, toteuttaa ja raportoida asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Kuula 2006, 34–36.)

Hyvän tieteellisen käytännön eettisiin normeihin kuuluu tutkittavien ihmisarvon kunnioittaminen, tutkittavien itsemääräämisoikeuden turvaaminen ja riittävä informointi, oikeudenmukainen toiminta sekä fyysisen ja henkisen vahingoittumisen välttäminen. Tutkittavia koskevien luottamuksellisten tietojen tietosuojasta on huolehdittava asianmukaisesti ja mahdolliset vahingot arvioitava etukäteen ennen tutkimuksen aloittamista. (Kuula 2006, 59–63.) Haastattelun alussa kerroin kummallekin haastateltavalle yhteisölähettiläälle, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää koska vaan. Lisäksi kerroin, etten käytä työssäni haastateltavan nimeä vaan haastateltava saa ”nimimerkin” anonymiteetin turvaamiseksi. Hankepäällikkö Taipale antoi luvan käyttää työssä omaa nimeään.

Kenttätutkimus on hyvin ihmisläheinen työskentelytapa ja sen vuoksi toisen ihmisen kunnioittaminen on siinä avainasemassa. Mikäli tutkittava ei halua osallistua tutkimukseen tai

kokee tietyt tilanteet arkaluontoisina, on hänen toivettaan kuunneltava. Tutkijan ei tule koskaan käyttää asemaansa väärin. Tutkimuksen kuuluu olla avointa, rehellistä ja vastavuoroista. (Kuula 2006, 60–62, 139–141.) Kenttätutkimuksen yhteydessä niin havainnoidessa kuin haastattellessakin tutkijan persoonana on vahvasti läsnä. Tutkijan tulee osata kuunnella ja olla vuorovaikutuksessa, tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa, herättää luottamusta ja käyttäytyä mahdollisimman neutraalisti. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 68–69.)

Eettisten näkökohtien huomioiminen kuuluu kaikkiin tutkimuksiin läpi koko prosessin. Kun työvälineenä on tutkimushaastattelu, ovat eettiset haasteet erityisen moninaisia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 19.) Tutkimukseni lähtökohtana on se, ettei se vahingoita tutkittavien tilannetta.

7 Analyysi ja tulokset

Esittelen seuraavaksi havaintojani yhteisölähettiläskoulutuksesta sekä haastattelujen tulokset teemoittain. Yhteisölähettiläiden haastattelurunko on liitteenä 1. Hankepääällikkö Taipaleen haastattelurunko on liitteenä 2.

7.1 Aineiston analysointi

7.1.1 Havainnot yhteisölähettiläskoulutuksesta

Koska koronatilanne eväsi mahdollisuuteni jalkautua yhteisölähettiläiden kanssa kentälle, otin Taipaleen kutsun osallistua yhteisölähettiläskoulutukseen kiitollisena vastaan. Tavoitteeni oli, että havainnointi syventäisi ymmärrystäni aiheesta, avaisi uusia näkökulmia sekä herättäisi lisäkysymyksiä, kuten kävikin. Observointini oli osallistumatonta eli toimin niin sanotusti ulkopuolisena tarkkailijana. Tilaisuuden alussa esittelin itseni ryhmälle ja kerroin, miksi olen mukana koulutuksessa. Muutoin en osallistunut keskusteluihin. Koin tämän neutraalin position sopivimmaksi havainnointitavaksi, sillä siten saatoin syventyä tarkkailemaan tilannetta keskeytyksettä. Kirjasin koulutuksen aikana heränneitä kysymyksiä ja oivalluksia itselleni jonkin verran muistiin käsin. Kaikki osallistujat saivat koulutuksessa läpi käydyt esitykset ja materiaalit itselleen sähköpostiin koulutuksen jälkeen. Myös toisen koulutuspäivän nauhoitteen sai itselleen pyynnöstä, hyödynsin tätä mahdollisuutta analyysini rakentamisen tueksi.

Kaksipäiväinen yhteisölähettiläskoulutus, joka järjestettiin Zoom-ryhmävideoneuvotteluna, toteutui maaliskuun lopulla 2021. Ensimmäinen tapaaminen käsitti kaksituntisen infopakettin, jossa hankepääällikkö Taipale esitteli Amal ry:n sekä UMMA-hankkeen ja avasi yhteisölähettiläiden toiminnan tarkoitusta, tavoitteita ja odotuksia. Lisäksi

koulutuksessa käsiteltiin työturvallisuutta, sillä hankkeessa pinnalle nousevat teemat voivat nostattaa yhteisöissä aggressiivisiäkin tunteita. Hankkeella on omat turvallisuusohjeensa, jotka luvattiin lähettää kaikille työntekijöille. Turvallisuusohjeet muistuttavat, että turhia riskejä ei tule ottaa. Koulutuksessa kerrottiin, että etenkin yhteisölliseen väkivaltaan sekä kunniaa koskevaan väkivaltaan liittyvät teemat ovat nousseet hankkeen aikana esille. Hanke pyrkii ehkäisemään näitä yhteisöissä ilmeneviä haitallisia tapoja mm. tarjoamalla keskusteluapua ja ohjaamalla eri palveluihin. Lopuksi kuultiin yhteisölähettilästyön käytännön kokemuksista yhteisölähettilään itsensä kertomana ja koulutus päättyi loppukeskusteluun. (Koulutus torstaina 25.3.2021 klo 18–20.)

Toinen Zoom-videopalvelussa järjestetty koulutuspäivä lauantaina 27.3.21 kesti hieman yli neljä tuntia. Koulutus sisälsi useita teemoja, joita Taipale sekä UMMA-hankkeen toinen työntekijä, Hoda Rababa että myös Amal ry:n NÄE MINUT-projektissa työskentelevä Omama Syed avasivat vuorollaan sekä suomen että englannin kielellä. Koulutuksessa käytiin läpi haitallisia perinteitä ja väkivallan eri muotoja, islamin näkökulmaa väkivaltaan ja avioeroon, uskontotietoisuutta ja sen puheeksi ottamista sekä yhteisölähettilästoiminnan käytänteitä ja eettisiä periaatteita. Väkivaltateeman käsittelyn jälkeen pidettiin pieni tauko, jotta jokainen osallistuja voi sulatella raskasta aihetta hieman itsekseen. Koulutuksen puolesta välin pidettiin yhdistetty lounas- ja rukoustaiko. Koulutus päättyi hyvin vilkkaaseen loppukeskusteluun ja oli ilmeisen hedelmällinen, sillä kaikki seitsemän koulutukseen osallistuneesta muslimitaustaisesta naisesta ilmoitti kiinnostuksensa yhteisölähettilään työtehtäviä kohtaan. Koulutukseen osallistui lisäksi kaksi naista, jotka olisivat halunneet osallistua toimintaan, mutta joilta puuttui muslimitausta, mikä toimii ainakin vielä toistaiseksi vaatimuksena yhteisölähettilästoiminnalle. Kaikki koulutukseen osallistuneet saivat koulutuksen jälkeen itselleen sähköpostiin kirjallisena koulutusmateriaalit, jotta he voivat palata niihin myöhemminkin ja hyödyntää työssään. Koulutuksen jälkeen Taipale kertoi luovansa uusille yhteisölähettiläille pikaviestipalvelu WhatsAppiin ryhmän, jossa viestintä ja tiedottaminen tapahtuvat jatkossa. (Koulutus lauantaina 27.3.21 klo 10–14.)

Yhteisölähettiläskoulutukseen osallistuneet naiset käyttivät puheenvuoroja rohkeasti ja vaihtoivat eriäviäkin mielipiteitä rakentavassa hengessä sekä keskenään että kouluttajien kanssa läpi koko koulutuksen. Moni osallistujista kertoi omista kokemuksistaan muslimina Suomessa ja pohti oivaltavien teologisten kysymysten kautta yhteisölähettilään toimintaan liittyviä haasteita. Esimerkiksi erilaisten islamilaisten suuntauksien ja koulukuntien välinen kohtaaminen asiakastyössä pohditutti, se kuinka tukea uskonnollisesti naista, jonka uskonnolliset näkemykset saattavat poiketa omista ja herättää jopa turvattomuuden tai levotto-

muuden tunteita. Keskusteluissa korostui ajatus kulttuurisensitiivisyydestä ja uskonto-tietoisuudesta, tietoisista tavoista ja rohkeudesta ymmärtää ja kohdata asiakkaat kunnioittavasti, sensitiivisesti ja ammatillisesti uskomuksista ja näkökulmista huolimatta. Taipale muistutti, ettei yhteisölähettilään rooli ole opettaa uskontoa vaan tukea tuomitsematta ja luoda turvallinen ilmapiiri avoimelle dialogille. (Koulutus lauantaina 27.3.21 klo 10–14.)

7.1.2 Haastattelut

Aloitin aineiston analysoinnin huhtikuussa 2021 heti haastatteluiden jälkeen. Litteroin aineistot ja varmistin, että litteroitu teksti vastaa nauhoitteen sisältöä kuuntelemalla nauhoitteet useampaan kertaan. Litterointi tarkoittaa tallennetun aineiston puhtaaksikirjoittamista. Litterointi voidaan tehdä koko dialogille tai, kuten minä tein, vain teemahaastattelun teema-alueisiin liittyvälle aineistolle (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138).

Litteroinnin jälkeen teemoittelin aineistoni. Teemoittelu tässä yhteydessä tarkoittaa analyysivaiheessa tapahtuvaa seulontaa, jossa poimitaan ja luokitellaan teemahaastatteluun pohjaaviin teemoihin liittyvät aineistot oman otsakkeensa alle. Tyypittelyn, eli tiettyjen yhteisten piirteiden perusteella tehtävän ryhmittelyn, avulla olen pyrkinyt tarkastelemaan haastateltavien kertomuksia suhteessa toisiinsa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173–174.) Teemoittelu ja tyypittely auttoivat aineiston rajaamisessa ja kokoamisessa selkeiksi osaluokiksi, jotka oli luokiteltuina helpompi tiivistää lopullista analyysiä varten.

7.2 Yhteisölähettilästoiminnan tavoitteet ja motivaatio

Hankepäällikkö Taipale korostaa omassa haastattelussaan, että Amal ry:n ja yhteisölähettiläiden toiminta on ennen kaikkea ennaltaehkäisevää toimintaa, perheiden tukemista ja tiedottamista sekä asennemuutoksen edistämistä ja laajaa moniammatillista yhteistyötä yhteiskunnan muiden palveluiden kanssa. Korjaava toiminta taas kuuluu erilaisille viranomaistahoille kuten poliisille ja turvakodeille. Hän kertoo, että hankkeeseen liittyvät turvallisuushkat ovat tiedostettuja ja hankkeella on toimiva yhteistyö poliisin kanssa. Yhteisölähettiläitä muistutetaan, että turvallisuus tulee huomioida kaikessa toiminnassa ja että uhka voi tulla niin yhteisölähettilään omasta yhteisöstä kuin myös sen ulkopuolelta. Yhteisölähettiläät ovat tasaisesti yhteydessä hankkeen työntekijöihin, sillä toiminta sisältää säännöllisinä tapaamisina tapahtuvat sovitut ryhmäohjausajat ja tarpeen mukaan on järjestetty myös yksilöaikoja. Yhteisölähettiläitä on lisäksi kehoitettu olemaan yhteydessä aina, kun he tarvitsevat apua ja neuvoja, esimerkiksi jos he kohtaavat työssään kysymyksiä tai tilanteita, joihin he eivät itse osaa vastata. (Taipale 2021.)

Molemmat haastateltavat yhteisölähettiläät ovat olleet mukana yhteisölähettilästoiminnassa sen perustamisesta lähtien (YL1 & YL2 2021). Toinen haastateltavista oli ollut aktiivisesti mukana UMMA-hankkeessa ja Amal ry:n toiminnassa jo pidempään (YL2 2021), ja toinen oli löytänyt yhteisölähettilästoimintaan kuultuaan siitä ystävältään (YL1 2021). Toinen haastateltavista kokee aiemman ihmisläheisen työkokemuksensa olevan hyödyllinen työkalu hankkeessa toimiessaan ja helpottavan erinäisten ilmiöiden, kuten väkivallan eri muotojen tunnistamista ja sitä myötä niihin puuttumista. Hankkeen hän taas kokee olevan opettavainen kokemus tulevaa ammattiaan varten. (YL1 2021.) Myös toisella haastateltavalla oli kertomansa mukaan vankka ammattitaito jo ennestään hänen tehtyään samantyyppistä työtä yhteisöissä jo pitkään, minkä vuoksi yhteisölähettilääksi ryhtyminen tuntui hänestä heti alusta alkaen tärkeältä ja kiinnostavalta (YL2 2021).

Suurimmaksi kannustavaksi tekijäksi hankkeessa toimimiseen toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä kertoi halunsa auttaa kanssasisariaan ja naisia yleisesti.

Mä haluan, että naiset pärjää yhteiskunnassa hyvin. Kuitenkin kun hyvinvoiva nainen kasvattaa hyvinvoiva lapsi. --- Mua kiinnostaa ihan naisena, että lähin tähän -- ei vaan silleen, että mä saan hyötyä, että itte kehityn vaan -- lisäksi itte autan muita. Ja sitten mä oon iloinen, jos mä näen hyvin pärjäävä nainen, joka ohjaa omaa elämää. (YL1 2021.)

Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä kertoo suurimman kiitoksen tulevan siitä, kun hän näkee, kuinka hän voi ihan pienilläkin teoilla oikeasti helpottaa toisten naisten elämää ja kuinka naiset todella arvostavat hänen apuaan. *"Se kiitollisuus niinku heissä ja se sellanen helpotus ja semmonen, miten todella niinku arvostaa. Sen ei tarvi olla mitään suurta, ihan sekin että -- on joku joka muistaa heitä, kuka kysyy heitä, kuka auttaa heitä, sen ei tarvi olla suurikaan asia. (YL2 2021.)*

Koronapandemia on rajoittanut myös yhteisölähettiläiden toimintaa. Esimerkiksi toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä työskentelee tukipuhelimessa sekä tarjoaa yksilöohjausta, jota on mainostanut eri kanavien kautta, mutta naisten yhteisöihin jalkautuvaan työhön hän ei erinäisten koronaepidemia rajoitusten ja -suositusten vuoksi ole päässyt osallistumaan. Nyt hän kuitenkin suunnittelee yhteisön tavoittamista etäneuvontana. Hän on halunnut painottaa omassa työssään mielen hyvinvointiin ja väkivaltaan liittyviä teemoja. (YL1 2021.) Toinen haastateltava yhteisölähettiläs kertoo, että hänen asiakkaillaan on ollut niin erilaiset tarpeet, että heidän kohdallaan yksilötyö on ollut ryhmätoimintaa mielekkäämpää. Hän kertoo

saneensa yhteydenottopyyntöjä hanketoiminnan kautta mutta olleensa myös itse yhteydessä tuntemiinsa naisiin, joiden on katsonut voivan hyötyä hänen avustaan (YL2 2021).

7.3 Avun tarve ja yhteisö

Riittämätön suomen kielen taito voi asettaa naisen uudella tavalla riippuvaiseksi miehestään. Kielitaidoton nainen tukeutuu herkästi mieheensä ja kaikki informaatio, jonka hän saa, tulee mieheltä. Toisinaan kielikursseille tai koulutuksiin osallistuminen ei ole naisille mahdollista perinteisten sukupuoliroolien tai toistuvien raskauksien ja perheestä huolehtimisen vuoksi. Suomen kielen oppiminen tarjoaisi naisille itsenäisyyttä ja uusia mahdollisuuksia. (Tiilikainen 2003, 174.) Toinen haastateltava yhteisölähettiläs kertoi, että hänen kohtaamansa naiset kaipaavat eniten tietoa siitä, mitkä ovat heidän omia oikeuksiaan sekä islamilaisen lain mukaan että suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä.

Että tietää omista oikeuksista yhteiskunnassa ja varsinkin kun ei oo ollu joku, joka on niitten puolella auttamassa sinne, selvittämässä – vaikka jos se lähin on se ihminen, joka ei anna tietoa kaikki oikeuksista, mies tai sukulainen tai yhteisö – niin se on se kaikkein suurin, et olis joku lähellä oleva ihminen, joka antais tietoo, niin varmaan sitten tekisi myös itte paljon päätöksiä.” (YL1 2021.)

Haastateltava toteaa, että on tarvetta kokonaisvaltaiselle asennemuutokselle sekä suomalaisen yhteiskunnan rakenteissa että naisten omien yhteisöiden parissa. Erinäisten palveluntarjoajien puolelta musliminainen voi kohdata ennakkoluuloja ja yleistyksiä, jotka tulisi oikaista. *”esimerkiksi jos joku ulkomaalaistaustainen nainen, joka kärsii silleen väkivaltaista suhteen -- esimerkiksi jos haet apua, niin sulle ollaan, et se on varmaan islami tai sun uskonto tai kulttuuri se alistaa sua – ne vaan antaa sen mahdollisuuden et lähtee siitä.” (YL1 2021.)* Naisten yhteisöissä haastateltavan mielestä tulisi taas hyväksyä se, että Suomessa on noudatettava Suomen lainsäädäntöä ja naisilla sekä lapsilla voi olla Suomessa eri oikeuksia kuin mihin esimerkiksi muualla on totuttu.

Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä (YL2 2021) taas kokee, että omalla kielellä kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen, luottamuksellisen siteen luominen tahoon, joka ei tuomitse eikä kerro asioista eteenpäin sekä asioimisapu viranomaistahojen kanssa ovat nousseet hänen työssään suurimmiksi tarpeiksi.

Että joku kuuntelee heitä ja he saa vaan puhua ja joku ymmärtää heitä, et mitä he kokee, mitä he käy läpi, heidän omalla kielellä, tää on se kaikkein tärkein. – Se kielitaito, se on niin iso osa, että he pystyvät selittää jotain asioita ja se niin

ku ymmärretään heidän sen kielen kautta. -- Tottakai se sellanen kieli sisältää omat sanonnat ja kulttuuriset tavat ja tämmöset, niin se et joku sit ymmärtää ne. (YL2 2021.)

Vastauksista näkyy, kuinka suuria haasteita naiset kohtaavat tullakseen kuulluiksi ja yhdenvertaisiksi kansalaisiksi, jos he joutuvat taistelemaan omista oikeuksistaan jo omissa yhteisöissään. Vielä vaikeampi heidän tilanteensa on, jos kielimuuri, kulttuuriset erot ja koulutuksen puute estävät heitä tavoittamasta suomalaisen yhteiskunnan tarjoamia palveluita ja yhteiskunnan jäsenenä toimimista. Yhteisölähettiläät antavat arvokkaan työpanoksensa, että tilanne muuttuisi ja naiset pääsisivät tietoon käsiksi.

Kumpikaan haastateltavista yhteisölähettiläistä ei kertomansa mukaan ole päässyt keskustelemaan yhteisöjen miespuolisten henkilöiden kanssa asennemuutoksesta, mutta molemmat kertovat kohdanneensa jonkin verran esimerkiksi peloista ja tietämättömyydestä kumpuavaa naisten voimaannuttamista koskevaa negatiivista kommentointia. (YL 1 & YL 2 2021.) Toinen haastateltavista kertoo, että toisinaan lähettiläiden ehdottamia muutoksia on kutsuttu esimerkiksi länsimaisiksi ajatuksiksi tai on koettu, että muutosehdotukset eivät tue vanhoja uskonnollisia perinteitä. Hän toivoisi voivansa keskustella tulevaisuudessa enemmän yhteisöjen miesten kanssa voidakseen paremmin perustella näkemyksensä esimerkiksi tasa-arvoisemmasta avioliittomallista. (YL 2 2021.) Toinen haastateltavista kertoi, että naisten yksityisyyden suojaaminen on ensiarvoisen tärkeää ja koska työ on ollut nyt hyvin yksilöpainotteista, on ikävää palautettakin tullut verraten vähän (YL 1 2021).

Koronapandemian vuoksi yhteisölähettiläät eivät ole päässet toteuttamaan jalkautuvaa yhteisötyötä suunnitellusti ja tukea tarvitsevat naiset on kohdattu pääasiallisesti yksilötapaamisissa, ilman perheenjäsenten tai yhteisön läsnäoloa. Tämän vuoksi en saanut yhteisölähettiläiltä toivomiani vastauksia siihen, kuinka naisten lähimmäiset ja yhteisöt vastaanottivat UMMA-hankkeen. Hankepäälikkö Taipale (2021) toteaa omassa haastattelussaan, että näkyvää vastustusta hanke pienenä toimijana ei ole juuri kohdannut, mutta taustalla on kuitenkin käyty keskustelua heidän roolistaan. Hankkeen yhteistyö isompien moskeijoiden kanssa sekä pääkaupunkiseudulla että Turun alueella on myös auttanut näitä yhteisöjä hyväksymään UMMA-hankkeen toiminnan. Pienemmissä keskusteluissa hanke on kohdannut ennakkoluuloista keskustelua länsimaisten arvojen ihannoinnista ja feminismistä.

Siis mä en edes tiedä mistä se tulee – ku meidän ei tarvi mennä mihinkään muihin arvoihin, ku islamin arvoihin ja islamin perusteisiin niin siellä on naisilla ne oikeudet mistä me puhutaan. Ja siis se, että ne on kaventuneet niin se johtuu

nimenomaan niistä tulkinnoista mitä on tehty. – jos me mietitään esim profeetan aikaan, niin naiset teki tosi monia asioita ja nykyään monesti sanotaan et naiset ei sais tehdä mitään, että niitten pitäis olla vaan kotona. – nää kontekstit on välillä niin hassuja. (Taipale 2021.)

Työ on Taipaleen (2021) kohdannut kyseenalaistusta viranomaistahoiltakin. Hyödyntäessään uskontoon pohjaavaa toimintamallia on oletuksena toisinaan ollut se, että toiminnan takana on uskontoa opettava taho.

Meille on esimerkiks sisäministeriön edustaja sanonu, että ai te levitätte sitä islamia. Ei, ei levitetä. Ja sitten käytiin asiaa auki, et se piti selittää hänelle. -- Toisaalta en mä sitä ihmettele -- islamiin kuitenkin liittyy paljon semmosta mitä osaltaan ehkä myös media vähän ruokkii, semmosta negatiivista oletusta, niin tottakai ihminen vähän yhdistää asioita -- Nää on ehkä sellasia mitä sit pitää vaan jaksaa käydä läpi ja selittää. (Taipale 2021.)

7.4 Uskontotietoisien työotteen toimintamalli käytännössä

Uskontotietoisien työotteen toimintamallia hyödyntäessään toinen haastateltavista yhteisö-lähettiläistä (YL1 2021) kertoo ammentavansa ensimmäisen käden tietoa omasta muslimitaustaan käsin. Hän hyödyntää ymmärtämystään esimerkiksi mielenterveyden problematiikkaa koskevissa tapauksissa, joihin yhä liittyy paljon stigmaa ja joista parantuminen voitaisiin muutoin jättää rukousten varaan.

”Mulla mitä se on näkyny, et jos joku kärsii mielenterveydestä se sanoo, että mä oon muslimi ja mulla on vahva henkinen -- semmonen -- mulla ei saa olla mielenterveyssairauksii. Vaikka islamissa sanotaan, että ihmisen terveys on kokonaisuus, mielenterveys ja fyysinen ja vaikka oot uskovainen, silti pitää hakee apua.” (YL1 2021.)

Hän kertoo etsivänsä Koraanista tilanteeseen sopivat jakeet ja ohjaa ihmisen näitä hyödyntäen esimerkiksi psykiatristen palveluiden pariin. *”Sama kuin fyysinen terveys. Usko, mutta silti käy lääkärissä.” (YL1 2021.)* Myös Tiilikainen kertoo omien tutkimustensa lomassa kuulleen naisesta, joka oli sairastunut psyykkisesti ja jota koetettiin ennen sairaalaan vientiä parantaa useiden päivien ajan kotona Koraania lukemalla. Islaminuskossa esiintyy henkiolento, jinni, jonka toisinaan uskotaan olevan tietynlaisen psyykkisen tai neurologien oirehoidinnan takana. Kun sairauden aiheuttajan uskotaan olevan jinni, ei sen hoitoon tepsä länsimaalainen lääke-tiede vaan jinni tulee karkoittaa tai lepyttää Koraania lukemalla. (Tiilikainen 2003, 217–239.)

Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä (YL2 2021) kokee uskontotietoisuuden olevan valtava etu.

Se, että tunnet hänen uskonnon ja sen kautta tulevat käytöstavat ja -- mitä kaikkea siihen kuuluukaan. Se, että tietää ne ja tuntee ne ja -- ymmärtää ja -- kunnioittaa sitä mitä -- hän on, niin se jo itsessään niin helposti ja nopeasti tuo sen luottamuksen ja -- mä en tuo sitä mitenkään sillä lailla esiin vaan se on sellasta luonnollista, että -- ymmärrämme toisiamme ja tiedämme. --- mutta mä en lähe sellaseen, että mä tekisin sitä työtä uskonto edellä vaan ihan se ihminen ja asiat ja näin. Se on mun mielestä sitä ammattilaisuutta. (YL 2 2021.)

Yhteisölähettiläskoulutuksessa, johon osallistuin, keskustelua ja kysymyksiä herätti erilaisten islaminsuuntausten kohtaaminen asiakastyössä. Edellä siteerattu haastateltava (YL2 2021) lisää, että sekin on tärkeä piirre uskontotietoisuudessa, että tiedostaa ja hyväksyy sen, että ihmisillä voi olla erilainen tapa uskoa ja että myös uskontojen sisällä voi olla monenlaisia suuntauksia ja nämä kaikki on huomioitava ja niitä on kunnioitettava tasavertaisesti. ”Se on ihan fine ja mä en puutu siihen mitenkään. Tuettavat, joilla on -- tavallaan ”eri” uskonto -- mä en edes aloita siitä keskustelua. Mä otan heidät ihan yhdenvertaisina -- naisina ja -- siskoina ja pääasia että olemme toisiamme varten.” (YL2 2021.) Haastateltavalla on kertomansa mukaan pitkä historia uskontodialogin parissa työskentelystä ja hänen työnsä lähtökohtana toimii ajatus siitä, ettei ihmisen taustalla ole väliä vaan kaikki ovat inhimillisyydessä ja ihmisyydessä samalla viivalla (YL2 2021). Amal ry:n kotisivuilla todetaankin, ettei uskontotietoisien työotteiden toimintamalli ole sidoksissa yhteen uskontoon tai kulttuuriin vaan sitä voidaan hyödyntää erilaisten uskonnollisten taustojen kohtaamisessa (Amal ry 2021, uskontotietoisien työotteiden toimintamalli).

Haastattelujen perusteella voidaan selkeästi havaita uskontotietoisesta työotteesta saatavat hyödyt. Yhteisölähettiläinä toimivat naiset, jotka tuntevat uskontonsa ja sen lait, voivat kertoa muille naisille, mikä on oikein ja mikä väärin uskonnon sallimissa rajoissa ja näin edesauttaa niiden haitallisten uskomusten ja perinteiden kumoamisessa, jotka kumpuavat esimerkiksi patriarkaalista uskonnon tulkinnoista.

Hankepäällikkö Taipale (2021) avaa omassa haastattelussaan, että koska uskontotietoisien työotteiden käyttö on uutta eikä sitä ole vielä sen tarkemmin mallinnettu, on hankkeen tekemä työ ollut hyvin kokeilevaa toimintaa. Konkreettisella tasolla mallin mukainen oman uskontotaustan hyödyntäminen ja jaetut kokemukset ovat madaltaneet naisten kynnystä ottaa vaikeitakin asioita puheeksi. Lisäksi Taipale tuo esiin, kuinka mallia hyödyntäen on voitu oikaista vääriä uskomuksia ja tulkintoja, joilla voi olla naisiin haitallisia vaikutuksia.

Heidän ei tarvii myöskään pelätä sitten sen uskonnollisten tapojen – et kun monesti saattaa olla se, et esimerkiksi jos on vaikka väkivaltatilanne tai erotilanne tai joku niin saatetaan varoa hyvin paljon sitä, et mitä tuodaan siitä niitä uskonnollisia aspekteja esille, niin meidän kanssa -- niistä voi keskustella aika vapaasti, et me tietyllä tavalla ymmärretään se uskonnon tausta siellä ja sit – toisaalta mä myös ajattelen, että kun me käytetään nimenomaan uskontotietoista ja islamiin pohjaavaa toimintaa, niin me pystytään myös erottaa sitä, että miten esimerkiksi joku sukupuolittunut väkivalta – niin mikä osa perustuu – tai et mitä se tekijä perustelee uskonnolla ja et onko se sit oikeesti näin. Et monestihan esimerkiksi jos mennään viranomaispalveluihin niin siellä saatetaan – et jos ei oo sitä samaa taustatietoo, niin siellä hyvin helposti linkitetään, et se on silloin nimenomaan uskontoperustaista vaikka se ei joissain tapauksissa olisikaan. Ja me pystytään myös sanottaa asiakkaalle sitä, että okei, että sun puoliso tai ex-puoliso tai kuka tahansa se onkaan se väkivallan tekijä, että hän käyttää väärin sitä uskontoa. Että se ei ole oikeasti uskonnollisessa tekstissä – ei ole sanottu, että voi toimia tällä tavoin vaan, että hän niinku käyttää sitä uskontoa sellasena vallan välineenä. Mitä siis tosi usein tapahtuu. (Taipale 2021.)

Taipale kertoi haastattelussaan, että Koraanin selittämisessä on tietty protokolla. Yksittäisiä Koraanin jakeita ei voida ottaa pois kontekstistaan oikeuttamaan esimerkiksi väkivaltaa, vaan jakeet tulee aina suhteuttaa Koraanin muihin jakeisiin ja peilata niitä myös Profeetan perimätietoon, jolloin voidaan nähdä, ettei puolisoon kohdistuva väkivalta olekaan niin hyväksyttyä kuin joissain patriarkaalisisissa tulkinnoissa voidaan antaa ymmärtää. (Taipale 2021.) Akarin mukaan feministisen Koraanin tulkinnan lähtökohtana onkin korostaa ja antaa näkyvyyttä sellaisille Koraanin jakeille, jotka edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä uudelleen arvioida niitä jakeita, joissa miesten ylivertaisuuden on katsottu tähän asti korostuvan. Lisäksi feministinen Koraanin uudelleen tulkinta pyrkii karsimaan sellaista materiaalia, joka on yhdistetty islamin pyhiin teksteihin ilman, että se oikeasti sinne kuuluu. (Akar 2004,164.)

Aika usein musliminaisista, jotka tuo näitä asioita esille, niin sit sanotaan et me ollaan niinku feministejä tai me halutaan muuttaa islamia, mut sehän ei oo näin vaan me perustetaan se ajatus ihan siihen mitä se Koraanin Tafsir eli tää selittämisteos, selittäminen on. Ja sitä on myös vanhat oppineet tulkinneet asiaa näin, et se ei oo mitään sellasta -- islamin modernisoimista -- vaan se on ollut olemassa siellä jo hyvin kauan. (Taipale 2021.)

7.5 Väkipalta

Taipale (2021) toi yhteisölähettiläskoulutuksessa esiin, että sekä henkinen että fyysinen väkipalta näyttävät paljon yhteisölähettiläiden toiminnassa. Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä kertoo väkivallan olevan sen verran iso tabu, etteivät naiset tuo sitä herkästi esiin. Väkipaltakokemuksista voi lukea paremminkin rivien välistä arkisista asioista juteltaessa. *”Esimerkiks jos keskustellaan ihan arkisista asioista, siitä tulee maininta, mutta ei valit-tamista.” (YL1 2021.)* Tällöin haastattelemani yhteisölähettiläs alkaa kertoa väkivallasta ja sen vääryydestä yleisellä tasolla, mikä antaa ihmiselle mahdollisuuden avautua pikkuhiljaa, mikäli tämä näin haluaa. Usein pelko kotona olevien lasten hyvinvoinnista ja tieto Suomen lainsäädännöstä ja lastensuojelun velvollisuuksista saa haastateltavan mukaan naiset vaikuttamaan asioihinsa herkemmin.

”Sitten mä sanon, että tiedätkö, jos se lapsi näkee et vanhemmat tappelee -- et jos se lapsi kertoo päiväkodissa et isä ja äiti lyö, tai koulussa, niin se on lastensuojeluasia, se vaikuttaa vaikka lapsia ei lyöty, vaikka lapseen suoraan ei kohdistettu -- Yleensä äidit, ne panee lapset edelle oman hyvinvoinnin -- ne lähtee sitten rullaamaan sitä. (YL1 2021.)

Suoranaisesti kunniaan liittyvää väkipaltta hän ei ole työssään kohdannut, mutta hän kertoo puuttuneensa tilanteisiin, joissa on ilmennyt sukupuolten välistä epätasa-arvoista kohtelua, joka pitkittyneenä olisi voinut eskaloitua kunniaväkipallaksi luokiteltavaksi toiminnaksi (YL1 2021). Luopajärven mukaan kunniaan liittyvä väkipalta on sidoksissa sukuun, yhteisöön ja statukseen. Se, mitä kunnia tarkoittaa, vaihtelee kulttuurien ja kielten välillä ja myös käsitykset siitä, mikä loukkaa kunniaa, vaihtelevat eri yhteisöjen kesken. Kunniakulttuureissa naisen on katsottu edustavan miehen kunniaa, joten on miehen vastuulla kontrolloida naisen käytöstä ja katsoa, että tämä noudattaa tiettyä kunniakoodia. Mikäli tätä kunniakoodia rikotaan, on miehen puolustettava kunniaansa julkisesti, joskus jopa tappamalla hänen tai hänen perheensä kunniaa loukanneet henkilöt. Kun kunniamurhia tapahtuu sellaisissa yhteiskunnissa, joissa niitä ei aiemmin ole esiintynyt, on taustalla usein tilanne, jossa maahanmuuttajataustainen uhri on mukautunut valtaväestön tapoihin, mikä on tämän yhteisössä luettu ”kunnianttomaksi” käytökseksi. (Luopajärvi 2004, 190–193.)

Taipale totesi yhteisölähettiläskoulutuksessa UMMA-hankkeen käyttävän työssään pääasiallisesti yhteisöllisen väkivallan käsitettä muslimiyhteisöissä vaikuttavan vahvan yhteisöllisen taustan vuoksi. Hän totesi väkivallan kaikkien muotojen linkittyvän yhteisölliseen väkipaltaan ja kollektiivisuuden antavan mahdollisuuden kunnian palauttamiseen väkivallan

avulla. Taipale muistutti, että myös miehet ja pojat voivat olla kyseisen väkivallan kohteita tai he voivat joutua toimimaan väkivaltaisesti yhteisönsä painostuksen alaisina. Hän lisäsi, ettei myöskään kaikkea maahanmuuttaja- tai muslimitaustaisissa perheissä tapahtuvaa väkivaltaa tule kulttuuristaa tai yhteisöllistää. Tämän vuoksi tukityöskentelyssä olisi tärkeää oppia tunnistamaan väkivallan eri muodot. (Taipale 2021.)

Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä (YL2 2021) taas kertoo väkivallan olevan yleinen teema kohtaamiensa naisten kanssa ja kertoo törmänneensä myös kunniaan liittyvään väkivaltaan, jonka takana on ajatus siitä, että naisen on katsottu tavalla tai toisella toimineen ”väärin”.

Se että hän oikeesti ei tee mitään väärin -- että kuvitellaan tekevän vaikka hän oikeesti ei tee mitään väärin. Ei lain mukaan, ei uskonnon mukaan, ei mitään. -- Ja se voi olla -- ihan hirveetä sanallistakin semmosta ja se voi olla ihan semmostakin että jätetään, tavallaan hänet suljetaan ulos perheestä kokonaan ja häntä uhkaillaan niin pahasti ja ihan -- eristetään kokonaan – ja tää on yleensä se hirveen vaikee, tää on se pahin ehkä koska kuitenkin nää naiset on sit hyvin yksin, he on niin yksin ja heille se perhe on kuitenkin ihan hirveen tärkeä. (YL2 2021.)

Kysyttäessä, kuinka haastateltava toimii tilanteissa, joissa kohtaa tällaista väkivaltaa hän vastaa kartoittavansa ja arvioivansa ensin tilanteen.

Mä voin ainoastaan – antaa eväitä sille naiselle – lähestymistapoihin, että miten hän vois yrittää heidän kanssa päästä keskusteluun – ja jos on ihan niinku suljettu niin – sitten häntä tukea siinä, että – anna heidän vaan olla – tukea heitä siihen, että heidän ei tarvitse siinä enää itseään kiusata sillä asialla. -- Ja ihan semmonenkin, että kertoo että sä et tehnyt väärin, tää on luonnollista mitä sä oot tehny, nää kokemukset kuuluu elämään. Älä syytä itseäs, tää on ihan ok. Kaikki tekee virheitä – et nyt tää on väärin miten sun isä tai kuka onkaan et miten hän uhkaa, et se on väärin. (YL2 2021.)

Haastateltava yhteisölähettiläs kertoo, että naiset kääntyvät näissä asioissa hyvin harvoin turvakotien, poliisin tai muiden viranomaistahojen puoleen. Vaikka naiset tietäisivät mistä apua voi hakea, he eivät useinkaan halua nousta omaa perhettään vastaan. Hän kokee, että kun naiset saavat yhden luotettavan ihmisen lähelleen, he puhuvat tälle, mutta muille asiasta ei hiiskuta. (YL2 2021.) Tämä haluttomuus turvautua viranomaisiin tulee ilmi myös Tiilikaisen selvityksissä. Hän toteaa, että epäluuloa poliisin, sosiaalityöntekijöiden, lastensuojelun ja terveydenhuoltohenkilökunnan oikeudenmukaisuutta ja puolueettomuutta

kohtaan on ollut havaittavissa. Naiset ovat lisäksi kertoneet kohdanneensa eriarvoistavaa kohtelua ja syrjintää muun muassa linja-autonkuljettajien, opettajien tai lasten harrastustoiminnan taholta. Osittain näitä epäluuloja voidaan selittää esimerkiksi aikaisemmillä korruptoituneessa lähtömaassa saaduilla kokemuksilla, mutta osansa on varmasti myös suomalaisen virkakoneiston perusteissa kytevissä rasistisissakin piiloasenteissa. (Tiilikainen 2003, 169–170.)

Myös Taipale (2021) tuo saman ongelman ilmi omassa haastattelussaan. Hän kokee suurim-maksi ongelmaksi tilanteiden pitkittymisen ja naisten haluttomuuden hakeutua avun pariin. Ongelmista ollaan toisinaan haluttomia puhumaan oman yhteisön ulkopuolelle, sillä usein, kun vähemmistöyhteisön sisällä tapahtuu jotain negatiivista, pelätään, että tapahtunut tulee leimaamaan koko yhteisön maineen. Omaa yhteisöä halutaan suojella. Lisäksi, kun naiset lopulta uskaltavat hakea apua, he eivät sitä välttämättä saa, mikäli viranomais- taholla ei ole työkaluja tarjota oikeanlaista tukea näiden traumaattisten kokemusten prosessointiin.

Se on ku heitettäs märkä rätti kasvoille -- viranomaispalveluissa sitä ei tunnisteta vielä -- ja ne tahot miltä sitä uskonnollista tukea yleensä haetaan on nimenomaan uskonnolliset yhdyskunnat -- ja heil ei välttämättä oo niitä resursseja riittävästi - - mut myös aika usein siel uskonnollisissa yhdyskunnissa imaamit on miehiä, niin heil ei taas välttämättä oo sitä samanlaista kykyä asettua siihen naisen asemaan. (Taipale 2021.)

Itse väkivaltaakin haitallisempana ilmiönä Taipale pitää niitä ajatusmalleja ja asenteita, jotka katsovat väkivallan olevan oikeutettua.

Että myös naiset ajattelevat itse, että -- aletaan etsiä niitä syitä itsestä, että mä tein nyt näin -- kyl siel on aika paljon myös sitä kunniaan liittyvää ja häpeään liittyvää -- ne näkyy viel vahvemmin muslimitustasilla väkivaltaa kohdanneilla, et ajatellan et se on jotenki oikeutettua se väkivalta ja itselle on tosi suuri häpeä, että mä olen nyt kohdannu tätä, et mä olen niin jotenkin huono. -- Niin tää asenne ja ne juurisyyt on kaikista vakavimpia koska ne antaa mahdollisuuden sille, et sitä väkivaltaa tapahtuu. -- Jos ei ajateltais näin tällä tavalla niin silloinhan nainen useemmin stoppais sen aikasemmassa vaiheessa. -- Ja sit jos siitä kerrotaan jollekin läheiselle tai tuttavalle niin sit sieltäkin saattaa tulla semmosta neuvoa, et: okei mutta jos sä voisit vaikka ite vähäsen miettii että miten sä toimit ja et oo vaan kärsivällinen ja teil on kuitenkin yhteisiä lapsia ja näin. (Taipale 2021.)

Kartoitettaessa syitä sille, miksi naisten yhteisöillä on toisinaan niin erilaiset käsitykset naisten kunnia- tai tietyistä käyttäytymissäännöistä kumoaa toinen haastateltavista

yhteisölähettiläistä yleistävän ajatuksen opituista tavoista ja kulttuurin sidotuista normeista ja kokee ilmiön olevan enemmän seurausta yhden perheen odotuksista ja ajatusmalleista.

Joo, se on henkilökohtaista. Se ei oo kulttuurillista siinä mielessä, se on perhe, koska mä tiedän hyvin paljon ihmisiä -- ne on kaikki ihan samasta maasta kotoisin -- ja he on ihan erilaisia -- ja sit toinen syy on se että se on ne toiveet mitä sillä perheellä on vaikka sitä omaa lasta kohtaan. Se miten he haluais nähdä hänen olevan, miten he haluais nähdä hänen elävän. Kenen kanssa ja niin pois päin. -- Ja sit kun se ei mene niin, sit kun se kääntyy muuten tai -- se henkilö valitsee jotain muuta ja he -- kokee sen vääräksi -- se tulee ehkä sieltä. Mutta kyllä sitäkin saattaa olla et se nainen – ihan oikeasti on tehnyt vääränlaisen valinnan -- että hän on valinnut mieleltään sairaan, ihan väkivaltaisen miehen -- ja perhe kääntää selkänsä, kun he ei niinku hyväksy sitä – ja siinä mielessä se on ymmärrettävää ja perheellä on oikeus olla hyväksymättä -- mutta silloin tän naisen ei itsekään pitäis hyväksyä sitä. (YL2 2021)

Haastatteluista näkyy selvästi, että syyt naisia rajoittaviin olosuhteisiin voivat löytyä muualtakin kuin kulttuurisista perinteistä. Usein taustalla ovatkin perheiden omat odotukset ja toiveet naispuoleisten perheenjäsenten suhteen. Vastauksista ilmenee, kuinka naiset voivat jakaa tietoa, tukea ja kannustusta, tuoda lohtua ja uskoa tuettaville naisille mutta niistä ilmenee myös se, etteivät tuettavat naiset ohjattuinaakaan välttämättä hakeudu avun pariin sitä tarvitessaan. Kun avun tarve on ilmeinen, mutta autettava itse ei sitä halua vastaanottaa esimerkiksi haluttomuudesta uhmata perhettään, ovat yhteisölähettiläiden keinot näissä tilanteissa vähäiset.

Taipale tuo esiin omassa haastattelussaan sen, ettei tiettyjen epätasa-arvoisten toimintamallien ylläpitämisestä voida osoittaa syyttävällä sormella vain yhteisöjen miehiä, vaan myös naiset itse toistavat ja ylläpitävät näitä omaa asemaansa heikentäviä rakenteita. (Taipale 2021.)

Mä niinku huomaan myös sen, ettei sen tarvii olla ainoastaan maahanmuuttajataustainen perhe vaan se voi olla myös ihan suomalainen islamiin palannut nainen, joka on sit ulkomaalaistaustaisen miehen kanssa -- jos siel on niin vahvasti se kulttuuritausta tai se sellainen ajattelumalli siitä, että islamissa kuuluu olla näin, että mies määrää ja nainen tottelee – ja sitten myös se, että jos ei nainen tottele niin sitten on oikeus käyttää väkivaltaa – niin usein myös palanneet musliminaiset joilla ei oo välttämättä sitä – he ei niinku tavallaan oo tulkinneet sitä, he eivät oo tutkineet niin laajalti sitä islamin taustaa, niin silloin heillä on sellanen oletus että, että okei, se on näin. – Sosiaalistutaan sille oletukselle, että näin se tulee olla. – Sen takii mä näen, että ehdottomasti se, mikä

olis tarpeellista niin olis sellanen laajempi asennemuutostyö yhteisöissä ja siihen pitäis saada mukaan myös uskonnolliset johtajat. – että ei oo oletuksenakaan, että me voidaan muuttaa niinku kaikkien ajattelumallit vaan siihen pitää saada koko yhteisö mukaan. (Taipale 2021.)

Taipaleen haastattelussa lisäksi ilmeni, että uskonnollisten johtajien työssä resurssien ja palvelustruktuurin puute ja toisinaan painostus tai jopa suora väkivallanuhka imaameja kohtaan toimivat tekijöinä, joiden vuoksi naisten avunpyyntöihin ei aina vastata. Suomen islamilaiset yhdyskunnat ovat lisäksi etnisesti hyvin jakautuneita ja apu kohdistuu usein lähinnä oman yhteisön tarpeisiin. (Taipale 2021.)

7.6 Muutos ja toiminnan jatkuminen

Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä kertoo asenteiden muslimiyhteisöissä muuttuneen parempaan suuntaan etenkin 30–40-vuotiaiden nuorten aikuisten parissa. Naissukupuolen edustajille sallitaan enemmän vapauksia kuin aiemmin ja vanhemmat luottavat tyttölapsiinsa aiempaa enemmän. (YL2 2021.)

”Mä huomaan, et vanhemmat luottavat nykyään enemmän tyttöjä, ne hyväksyy, että tässä lapset kasvaa -- harvoin tytöt tekee rikoksia niin äidit nykyään, jos tyttö on vaikka paljon myöhempi ulkona, niin ei oo huoli siitä niin paljo, että ne ei tee mitään pahoja – se on varmaa asennemuutos siitä kontrollista -- että jos tyttö halua esimerkiksi muuttaa jonkun toisen paikkakuntaan opiskelemaan, nykyään se on ihan yleistä, toiseen maahankin.” (YL1 2021.)

Tyttyjä kannustetaan aiempaa enemmän kouluttautumaan ja työllistymään, heitäkin, joilla on perhe ja joilla ei nuorempana ollut mahdollisuuksia päästä opiskelemaan. ”Jos menet naimisiinkin, äidit ja perhe sanoo, että jatka koulutuksia, se tyttöjen koulutuksen arvostus lisääntyy, se antaa paljon oikeuksia tytöille (YL1 2021). Työssä käyvä tai opiskeleva ja autolla ajava naimaton nainen voidaan hyväksyä, etenkin jos tämä tuo rahaa vielä perheelleenkin. Naiset ovat haastateltavan mukaan itse omalla toiminnallaan todistaneet onnistuvansa ja toimivansa vastuullisesti. Lisäksi seksuaalikasvatuksen ja tiedon lisääntymisen myötä naisten sukuelinten silpomista muista kuin lääketieteellisistä syistä vastustavat Suomessa nykyään laajalti nekin, joiden kulttuuriperinteeseen tapa on vahvasti kuulunut. (YL2 2021.)

Suurimmaksi esteeksi asennemuutoksen toteutumiselle toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä mainitsee sen, että aiheena naisten voimaantuminen on hyvin arka ja ihmiset voivat suhtautua siihen peläten uskonnon joutuvan joustamaan suomalaisten tapojen vuoksi (YL1 2021). Toinen haastateltava yhteisölähettiläs lisää, että naisten voimaannuttaminen kohtaa

torjuntaa, koska se voidaan kokea uhkana (YL2 2021). Taipaleen (2021) mukaan suurimpana hidasteena asenteiden muuttumiselle ja tasa-arvon kehittymiselle ovat ihmiset itse. Ongelmia seuraa esimerkiksi maahan muuttaneiden muslimien halusta pitää tiukasti kiinni lähtömaiden tavoista ja niistä haitallisistakin perinteistä, jotka värittävät yhä vahvasti arjen ratkaisuja.

Toivo muutoksesta latautuu tuleviin sukupolviin.

Suomen muslimiväestöhän koostuu kuitenkin, no tataarit on ihan oma lukunsa – he haluaa rajata sen oman toimintansa hyvin vaan omaksi piirikseen ja sitten on taas muu muslimiväestö, josta sit suurin osa on ensimmäisen sukupolven Suomeen muuttaneista ja sit koko ajan lisääntyy tottakai toinen sukupolvi ja sitten on palanneet ihan pienenä osana -- siellä on kuitenkin vielä tällä hetkellä niin vahvana se ajattelumalli siitä, että me ollaan tultu jostain muualta ja ne omat kulttuuriset tavat, niitä halutaan vaalia tosi vahvasti ja niitä käytäntöjä, tapoja miten on eletty siellä omassa kotimaassa. Ne näkyy vielä niin vahvasti kuitenkin meidän muslimiyhteisössä ja myös meidän islamilaisissa yhdyskunnissa. Tavallaan mä ajattelen, et sit ajansaatossa kun mitä enemmän meidän nuoret kasvaa, niin he pystyy omaksua sitten ehkä enemmän sitä, et he on muslimeita mutta he elää Suomessa, jossa on tietty raami. (Taipale 2021.)

Taipale viittaa haastattelussaan palanneisiin, jolla hän tarkoittaa islamiin palanneita eli kääntyneitä henkilöitä. Suomalaisista islamiin palanneista arviolta noin 70 prosenttia on naisia. Kuten muslimeja yleensä ei palaneitakaan ole mielekästä tarkastella yhtenä homogeenisenä ryhmänä vaan heidänkin tapansa tulkita islamia vaihtelevat. (Virtala 2021, 5–6.) On kuitenkin tutkittu, että uskonnollisen kääntymisen prosessissa uuden uskonnollisen identiteetin ja elämäntavan omaksuminen on mullistava ja hämmentäväkin kokemus. Kohdatessaan useita erilaisia uskonnollisia tulkintoja on monen uuden muslimin ollut mielekkäintä, ehkä myös selkeintä, etsiä totuutta niin kutsutuista ”puhtaista lähteistä”. Hyvin monoliittinen käsitys ”oikeasta” islamista voi aiheuttaa ristiriitatilanteita monien erilaisten katsomusten maailmassa. (Kauppinen 2015, 26–29.)

Palanneissa on taas sitten se -- että katotaan hyvin mustavalkosesti asioita, ainakin alkuvaiheessa -- se on osa ehkä sitä kääntymistä -- se on hyvin sellasta mustavalkosta se ajattelu mutta me ei kuitenkaan eletä sellasessa maassa jossa me voidaan toimia ihan täysin -- me ei voida tehdä esimerkiksi islamin sharian mukaisia rangaistuskäytäntöjä tai perheasiainsovittelua edes vaan ne menee Suomen lain mukaisesti tietenki ku asutaan Suomessa.-- tää on yks sellanen edelletys minkä mä ajattelen et just toisen sukupolven muslimit, ku he elää täällä, niin he jotenki oppii yhdistämään sen automaattisesti, mä toivon näin. Niin sit kun he pääsee näihin uskonnollisiin yhdyskuntiin aktiiveiksi ja toimimaan, niin sit mä

uskon et se asennemuutostyö saa ihan erilaisen -- se tulee konkreettisesti enemmän läsnä, se näkyy siellä käytännöissä. (Taipale 2021.)

Lisäksi se, että koronapandemian vuoksi yhteisölähettiläillä ei ole ollut samanlaisia mahdollisuuksia tavata ihmisiä kasvokkain kuin aiemmin sekä se, että hanke vielä on vielä niin alussa, ovat tuoneet omat haasteensa yhteisölähettiläiden toimintaan (Taipale 2021). Toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä nostaa puutteellisen kielitaidon suurimmaksi esteeksi naisten kouluttautumiselle ja työllistymiselle. Yksi käytännön ongelma hänen mukaansa on se, että naiset eivät aina pääse osoittamaan kykyjään ja taitojaan työelämässä, koska saattavat jo työnhaussa kohdata tietynlaista etnistä syrjintää, jolloin heitä ei haluta nimensä tai taustansa vuoksi palkata. Tällöin naiset eivät kaikesta yrityksestään huolimatta ole tasavertaisessa tilanteessa ympäröivän yhteiskunnan ja sen esittäminen ihanteiden ja normien valossa. (YL2 2021.)

Tiedon pariin ohjaaminen vaikuttaa molemmille haastateltaville yhteisölähettiläille luonnolliselta toiminnalta. Molemmat haastateltavat toivovat lähettilästoiminnan jatkuvan (YL1 & YL2 2021) mutta mikäli hanke päättyy, kertoo toinen haastateltavista jatkavansa toimintaa itsekseen. Hän kertoo jalkautuvansa muutenkin vapaa-ajallaan esimerkiksi leikkipuistoihin, keskustelewansa muiden naisten kanssa ja antavansa tietoa eri tahoista ja palveluista. (YL1 2021.)

Mun sisko yleensä sanoo mä oon google, heti mä aina sanon, kun joku kysyy, et aijaa täällä on semmonen kerho missä voi opiskella tai että siellä on se missä voi opiskella vaikka tietokoneen käyttöä. Ihan siis leikkipuistoissa missä lapset yleensä leikkii -- mä annan puhelin et tämmönen ja tämmönen paikka auttaa. (YL1 2021.)

Työn tulokset eivät aina ole nähtävissä samoin tein ja toinen haastateltavista yhteisölähettiläistä totesikin, että hanke on opettanut hänelle ennen kaikkea kärsivällisyyttä, sillä muutokset eivät tapahdu hetkessä (YL1 2021). Tästä muistutti myös Taipale:

Meidän tavoitteena on se asennemuutostyö mutta pitää myös ymmärtää se, että näin lyhyessä projektissa ei pystytä mitään suurta asennemuutosta saamaan aikaan -- että se on sellasia pieniä siemeniä, jotka saadaan sinne asetettua Ja sitä meidän yhteisölähettiläät ja työntekijät on tehneet juuri, et me on saatu sinne niitä keskusteluyhteyksiä ja saatu siellä nimenomaan yksittäisiä naisia tuettua, autettua, jotka ehkä sitten myös kertoo siellä laajemmin eteenpäin sitä asiaa. (Taipale 2021.)

Hanke jatkuu nykyisellään marraskuuhun 2021. Hanke on hakenut STEA:n hanke-avustusta toimintansa jatkamiseksi. STEA:n päätös tulee joulukuussa 2021. Jatkohanke tulee hieman muuttumaan, mutta samat teemat ja ilmiöt kuten myös yhteisölähettilästoimintakin olisivat uudessa hankkeessa osittain mukana. Mikäli rahoitus järjestyy, uusi hanke alkaisi vuoden 2022 alussa. (Taipale 2021.) Mikäli hanke jatkuu, toinen haastateltavista yhteisölähettilästä toivoo, että se tavoittaisi ja tekisi tulevaisuudessa yhteistyötä islamin lisäksi myös eri uskontokuntien ylempien tahojen kanssa. Tällä hetkellä hankkeen toteuttamat koulutukset tavoittavat pää-asiallisesti vain sosiaali- ja terveysalan toimijoita, mutta haastateltava toivoisi toimintaan enemmän uskontojen välistä tiedonjakoa, uskontodialogia. (YL1 2021.) Myös toinen haastateltavista peräänkuuluttaa uskontodialogin tärkeyttä:

Kun esimerkiksi on aika paljon lähetystyömyönteisiä kristittyjä ja heille voi olla aika vaikea -- ymmärtää se näkemys että semmonen käännättäminen, me ei kannateta sitä. Ei oman uskontomme eikä -- ei nähä kauheen positiivisena semmosta käännättämistä vaan dialogi, dialogi, yhteistyö. Että he ois enemmän avoimia sille, että antais meidän olla mitä me ollaan, tutustuisivat meihin sen sijaan että he tulisivat -- että tuo nainen minun pitää käännättää koska hänellä on väärä uskonto. Vaikka hänen pitäis päinvastoin kunnioittaa sitä, että hei tuolla menee uskova nainen, hienoa, kunnioitan, hänellä on uskonto elämässä. Se tarkoittaa, että hänellä on järjestys, hänellä on moraaliset säännöt, hän tekee hyvää ja niin poispäin -- Se, et he ymmärtäis, että me ollaan niin lähellä heitä, meidän ei tarvii käännättää toisiamme. (YL2 2021.)

Hän pohtiikin mahdollisuutta sille, että tulevaisuudessa eri uskontokuntien edustajista koostuvat naiset voisivat hankkeen parissa kokoontua yhteisen tekemisen äärelle tutustuakseen toisiinsa jonkin kevyen, luonnollisen toiminnan kautta, oppiakseen toinen toisiltaan ja tunnustaakseen toisensa sellaisena kuin he ovat (YL2 2021).

Myös resurssien lisääminen toimintaan ja kieliryhmän laajentaminen, etenkin kurdin, farsin, somalin ja venäjän kielen osaajiin, ovat toisen haastateltavan toiveena. Hän toteaa avun tarvetta olevan paljon ja nykyisten resurssien olevan riittämättömät kaiken sen työmäärän hoitamiseen. Hän toivoisi, että laajemmin tunnistettaisiin, kuinka arvokasta ja tärkeää työtä yhteisölähettiläät tekevät ja kuinka suuri tilaus ko. työlle on. Hänen toiveenaan olisi, että työntekijöiden määrää voitaisiin lisätä ja työstä alkaa maksaa kunnollista korvausta. Hän toteaa, että koska yhteisölähettilästoiminta on *vapaaehtoistyötä*, sitä ei tehdä kokopäiväisesti, mutta hän kertoo vastaavansa aina puhelimeensa, mikäli vain on hereillä. (YL2 2021.)

Koronapandemia on lisännyt tuen tarvetta ja ongelmia naisten yhteisöissä ja kodeissa entisestään:

Ei oo enää mitään naistenryhmiä ja harrastus ja mitä heillä ikinä onkin, koulut ja niin, he ei pääse enää minnekään. Nyt on vaan se koti ja kaikki ahdistuu siellä ja masentuu. Ei oo mitään. Se on pahentunut vielä enemmän. -- Työt loppu, kaikki loppu. – Et siihen nyt pitäis panostaa. (YL2 2021.)

Vapaaehtoistyöstä ei makseta palkkaa, mutta yhteisölähettiläille maksetaan kuitenkin palkkiota tekemistään työtunneista. Pyysin Taipale (2021) avaamaan tätä ristiriitaa, kun haastateltavani viittasivat omissa haastatteluissaan itseensä vapaaehtoistyöntekijöinä. Taipale totesi, ettei itse miellä yhteisölähettilästoimintaa vapaaehtoistyöksi eikä yhteisölähettiläitä vapaa-ehtoistyöntekijöiksi, mutta uskoo käsitteiden hämärtyvän siinä vaiheessa, kun moni yhteisö-lähettiläistä tekee paljon samaa toimintaa vielä yhteisölähettilästoiminnan ulkopuolellakin vapaaehtoisesti ja palkatta. Hän toteaa, ettei yhteisölähettiläiden työssä kyse ole ainoastaan vertaistoinnasta, joka pohjaa jaettuun kokemukseen, vaan yhteisölähettiläiden työssä vaaditaan myös tietynlaista tietämystä esimerkiksi palvelujärjestelmästä, koska työnkuvaan kuuluu myös ohjaus ja neuvonta. (Taipale 2021.)

Mä ite nään, että yhteisölähettilästoiminta on sellasta, että se ei voi olla vapaaehtoistoimintaa pelkästään – mä ite näkisin yhteisölähettilästoiminnan tulevaisuuden, niin mä haluisin että heitä olis paljon, heitä ois eri kielisiä ja he hyödyntäis nimenomaan sitä uskontotietosuutta siinä ja myös sitä ymmärrystä kulttuuritaustasta ja kulttuurin merkityksestä ja että he sais siitä kunnollisen korvauksen, heillä ois kunnollinen työnohjaus ja kaikki nämä elementit – ja mahdollisuus saada tarpeen mukaan esim psykologin tapaamista ja tällasta koska mun mielestä nämä teemat on kuitenkin niin raskaita, että sillon nämä pitäis olla järjestettävissä – mutta tän hankkeen puitteissa se ei oo mahdollista koska resurssit on pienet, mutta mä ite nään et jatkossa sen pitäis olla näin. (Taipale 2021.)

Naisten tekemälle yhteisölähettilästoiminnalle, tiedon pariin ohjaamiselle ja arjen haasteissa tukemiselle, on ilmeisen suuri kysyntä, ja voidaan ennakoida, että koronapandemian mukanaan tuomat haasteet lisäävät tarvetta entisestään. Vastauksista on luettavissa, kuinka vahvasti sekä yhteisölähettiläät että hankepäällikkö uskovat omaan työhönsä ja toivovat hankkeen jatkumista. Hankkeen toimintaa he kehittäisivät lisäämällä resursseja sekä toivovat, että työtä voitaisiin jatkossa toteuttaa useammalla eri kielellä. Lisäksi kaikki haastateltavat toivovat toimintaan enemmän eri uskontokuntien välistä yhteistyötä ja tiedonjakoa.

Näiden avulla voidaan päästä eroon eri uskontojen arvottamisesta ja opitaan kunnioittamaan toisen uskontoa, arvomaailmaa ja työtä.

Haastatteluissa tuli ilmi, että muutosta tasa-arvoisempaan ja sallivampaan suuntaan muslimiyhteisöissä on jo tapahtunutkin, mutta työtä asennemuutoksen edistämiseksi sekä naisten yhteisöissä, että ympäröivässä yhteiskunnassa on vielä tehtävä, jotta musliminainen saisi yhtäläiset mahdollisuudet niin yksilöinä kuin yhteiskunnan jäseninäkin. UMMA-hanke tarjoaa toimivat työkalut tämän työn edistämiseksi, ja hankkeen mallia voidaan hyödyntää varmasti jatkossa samansuuntaisissa hankkeissa.

8 Pohdinta

Tässä työssä on tarkasteltu UMMA-hankkeen yhteisölähettilästoimintaa ja toiminnan hyödyntämää ihmisen uskonnolliset tarpeet tunnistavaa ja huomioon ottavaa uskontotietoisien työotteiden toimintamallia. Uskontotietoisien työotteiden toimintamalli on uusi niin Suomessa kuin maailmalla ja hanke tekee kovasti työtä tarkentaakseen käsitteen määritelmää ja vakinaistaakseen mallin osaksi suomalaista palvelujärjestelmää. Toimintamallin avulla hanke on pyrkinyt parantamaan jo useamman Suomessa asuvan musliminaisen hyvinvointia sekä elämänlaatua ja ainakin saamansa palautteen perusteella hanke on toistaiseksi onnistunut asettamis- ja tavoitteissa ja sille olisi kysyntää jatkossakin.

Sain vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Uskontotietoisien työotteiden toimintamalli vaikuttaa tutkimukseni valossa olevan hyvin toimiva työtapana, jonka avulla omaa muslimitaustaa ja uskontotietoutta hyödyntäen voidaan edesauttaa haitallisten uskomusten kumoamista, madaltaa kynnystä avunpiiriin hakeutumiselle sekä rakentaa luottamusta ja luoda toivoa.

Alun perin tavoitteenani oli haastatella useampaa yhteisölähettilästä, sain kuitenkin kolmelta haastattelulta henkilöltä hyvin monipuolisesti vastauksia kysymyksiin. Kaikki kolme kertoivat kokemuksistaan ja ajatuksistaan avoimesti ja tarinoiden anti oli runsasta. Havainnoimani yhteisölähettiläskoulutus antoi sekä lisämateriaalia että myös vahvasti haastatteluiden ja kirjallisuuden pohjalle rakentamaani kuvaa siitä, mitä yhteisölähettiläiden työ käytännössä sisältää. Koronapandemian vuoksi kasvokkain käytävät haastattelut ja koulutustilaisuus muuttuivat etäkohtaamisiksi, jossa Zoom-videopuhelupalvelu toimi korvaamattomana apuvälineenä niin havainnointi- että haastattelutilanteissa. Vaikka videopuheluformaatti vei tilanteista pois tietyt inhimilliset sosiaalisen läsnäolon kokemukset, toimi vuorovaikutus kuitenkin olemassa olevissa puitteissa mielestäni sängen hyvin. Tietokoneruudun luoma fyysinen etäisyys

saattoi toimia jopa rohkaisija, kun keskustelu koski kipeämpiä ja vaikeampia aiheita, kuten väkivaltaa.

Väkivalta ja sen kokeminen ovat tutkimukseni mukaan yhä sangen suuri tabu, josta usein vaietaan ja johon ei haeta apua. Osittain tämä johtuu siitä, ettei ymmärretä tilanteen vakavuutta, osittain siitä, ettei osata hakea apua ja osittain siitä, ettei luoteta järjestelmään. Jos väkivaltaan ja sen hyväksyviin rakenteisiin ei puututa, se jatkuu. Sen vuoksi on tärkeää pohtia keinoja, joiden avulla apu saavuttaisi kaikki sitä tarvitsevat ja kynnys tuen pariin hakeutumiselle olisi mahdollisimman matala. Musliminaisten kohdalla tähän ongelmaan pyrkii vastamaan UMMA-hankkeen yhteisölähettilästoiminta, joka jalkautuu sinnekin, minne yhteiskunnan tarjoamat peruspalvelut eivät aina yllä.

Kuten tutkimukset osoittavat, on haasteita edessä yhä niin muslimiyhteisöjen kuin suomalaisenkin yhteiskunnan taholta. Suurimpana esteenä musliminaisten voimaantumiselle ovat sekä islamin patriarkaaliset, naisia alistavat tulkinnat, että suomalaisen yhteiskuntarakenteen piiloasenteet. Yksi tapa muuttaa näkemyksiä on sukupuolten väliseen tasa-arvoon tähtäävä islamilainen feminismi. Käsite feminismi sisältää jännitteitä, ja sitä on käytetty negatiivissävytteisesti myös UMMA-hankkeen toimijoista, kun he ovat pyrkineet tasa-arvoistamaan omaa vaikutuspiiriään. Toisinaan heidän tavoitteensa on nähty länsimaalais-tumispyrkimyksinä ja on pelätty, että oma kulttuuri hautautuu suomalaisten tapojen alle. Ymmärryksen lisäämisessä ja konfliktien ratkaisemisessa haastatteluissa korostunut uskonto-dialogin merkitys on ilmeisen suuri. Kokemusten ja uskomusten jakaminen ja avoin, ymmärtämiseen tähtäävä keskustelu auttavat sietämään erilaisuutta ja torjumaan väkivaltaa. Uskon vahvasti, että tiedon ja ymmärryksen kautta voimme rakentaa turvallisempaa yhteiskuntaa ja tulevaisuutta meille kaikille.

Tutkimusta tehdessäni ymmärsin, kuinka paljon tarvetta UMMA-hankkeen ja yhteisölähettilästoiminnan toteuttamalle työlle Suomessa on. Lisäksi tutkimus herätti minussa kysymyksiä, joita olisi mielenkiintoista tarkastella jatkotutkimuksin. Olisi varmasti hyödyllistä kuulla yhteisölähettiläiden kohtaamien naisten omista kokemuksista ja hankkeen vaikutuksista heidän elämäänsä ja siitä minkälaisia ehdotuksia heiltä löytyisi toiminnan kehittämisestä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia muslimiyhteisöjen näkemyksiä ja toiveita toiminnasta ja tarkastella pidemmällä aikavälillä tasa-arvon toteutumisessa ja asenteissa tapahtuvaa kehitystä niin muslimiyhteisöissä kuin suomalaissa yhteiskunnassakin.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

- Ahonen, Johanna (2015). Miksi suomalaiset jonottavat halaamaan Äiti Ammaa? Jaana Kouri (toim.), *Näkyvä & näkymätön uskonto*. Turun yliopisto: uskontotiede, 106-127.
- Akar, Sylvia (2004). Islamilainen naiskuva. Kristiina Kouros & Susan Villa (toim.), *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 161-171
- Amal ry (2020). Arvopohjamme. <https://www.amalry.fi/arvopohjamme/> (luettu 11.1.2021).
- Amal ry (2020). Etusivu. <https://www.amalry.fi/> (luettu 11.1.2021).
- Amal ry (2020). Islamin kanta väkivaltaan. <https://www.amalry.fi/islamin-kanta-vakivaltaan/> (luettu 21.6.2021).
- Amal ry (2020). Salima-hanke. <https://www.amalry.fi/salima-hanke/> (luettu 20.8.2020).
- Amal ry (2020). Toimintamme. <https://www.amalry.fi/toimintamme/> (luettu 11.1.2021).
- Amal ry (2020). Tukea. <https://www.amalry.fi/tukea/> (luettu 11.1.2021).
- Amal ry (2020). UMMA-hanke. <https://www.amalry.fi/ummahanke/> (luettu 11.1.2021).
- Amal ry (2021). Uskontotietoisien työtteen toimintamalli. <https://www.amalry.fi/wp-content/uploads/2021/05/Uskontotietoisien-tyootten-toimintamalli.pdf>. (luettu 21.06.2021).
- Canda, Edward R. (2006). Spiritual Connection in Social Work: Boundary Violations and Transcendence. Keynote speech in The First North American Conference on Spirituality and Social Work, May 25.-27. 2006. Waterloo, Ontario: Renison College University of Waterloo. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work*, 2008, 27 (1/2), 25-40.
- Ghafournia, Nafisef (2017). Muslim women and domestic violence: Developing a framework for social work practice. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 36:1-2, 146-163.
- Ghafournia, Nafisef (2019). *Faith in Freedom: Muslim Immigrant Women Experiences of Domestic Violence*. Melbourne University Publishing.
- Gothóni, Raili & Jantunen, Eila (2010). Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 25. Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140757/A_25_ISBN_9789524930895.pdf?sequence=4&isAllowed=y (luettu 23.1.2021).
- Grönfors, Martti (1982). *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Helsinki: WSOY:n graafiset laitokset.

- Emmanuel College (2021). <https://emmanuel.utoronto.ca/about-emmanuel/facultystaff-directory/nazila-iscandarova/> (luettu 20.8.2021).
- Hatami, Shahram (2017). *Muslimitaustaisten maahanmuuttajien sosiaalipalvelujen ja yhteisön tuen tarve*. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57381/1/URN:NBN:fi:jyu-201803221809.pdf> (luettu 20.8.2021).
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Isgandarova, Nazila (2012). Effectiveness of Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Muslim Spiritual Care Givers. *Journal of Pastoral Care & Counseling*, 2012. (Luettu 9.12.2020).
- Isgandarova, Nazila (2017). The Role of Islam in Preventing Domestic Violence towards Muslim Women in Azerbaijan.
https://www.researchgate.net/publication/320167953_The_Role_of_Islam_in_Preventing_Domestic_Violence_towards_Muslim_Women_in_Azerbaijan/link/59d3a60b4585150177f96616/download (luettu 7.12.2020).
- Isgandarova, Nazila (2018a). Islamic Counselling Today: The Case Of Domestic Violence.
<http://hdl.handle.net/1807/93375> (luettu 20.8.2021).
- Isgandarova, Nazila (2018b). *Muslim Women, Domestic Violence, and Psychotherapy: Theological and Clinical Issues*. New York: Routledge, 2018.
- Islamiaqueeristi.fi (2021). <https://www.islamiaqueeristi.fi/meista/> (luettu 20.8.2021).
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 12.5.2021).
- Jokela, Ulla (2010) Spirituaalinen sensitiivisyys – muutosvoima sosiaalialan työssä. Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.), *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi, 209-222.
- Jokela, Ulla (2011). Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 34, Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27857/diakonia.pdf> (23.1.2021).
- Juntunen, Marko (2008). Eurooppalaisen islamin järjestäytyminen. Martikainen, T., Sakaranaho T. & Juntunen, M. (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 37-61.
- Karttunen, Teija (2019). *Nais erityistä päihdehoitoa. Etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naisten yhteisöstä*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65481/978-951-39-7839-6_vaitos28092019.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 13.4.2021).

- Katsomukset.fi (2020). Katsomustietoisuus joka open taitona.
<https://katsomukset.fi/2020/05/06/katsomustietoisuus-joka-open-taitona/> (luettu 18.8.2021).
- Kaufman, Caroline C., Thurston, Idia B., Howell, Kathryn H. & Crossnine, Candice B. (2020). Associations Between Spirituality and Mental Health in Women Exposed to Adversity. *Psychology of Religion and Spirituality*, 12(4), 400–408.
<https://doi.org/10.1037/rel0000254> (luettu 7.12.2020).
- Kauppinen, Minni-Maria (2015). *Islam, tulkinta ja Internet. Viiden suomalaisen naisen kertomukset islamiin kääntymisestä*. Maisterintutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/14987/urn_nbn_fi_uef-20150303.pdf?sequence=-1 (luettu 20.8.2021).
- Koenig, Harold G (2009). Research on Religion, Spirituality, and Mental Health: A Review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, Vol 54, No 5, May 2009. (Luettu 7.12.2020).
- Konttori, Johanna (2020). Suomalainen huntukysymys. <https://politiikasta.fi/suomalainen-huntukysymys/> (luettu 19.1.2021).
- Konttori, J. & Pauha, T. (2021). Finland. Račius, E., Müssig, S., Akgönül, S., Alibašić, A., Nielsen, J. S. & Scharbrodt, O. (toim.), *Yearbook of Muslims in Europe: Volume 12*. Leiden: Brill , Vuosikerta 12, 229-246.
- Kouros, Kristiina (2007). Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön.
<https://documentcloud.adobe.com/link/review?uri=urn:aaid:scds:US:84f5e70b-06aa-46f4-8ee5-7cc9bc9c04a8#pageNum=1> (luettu 17.6.21)
- Kouros, Kristiina (2008). Islamilaisen perhelainsäädännön ja Suomen lain suhteesta. Martikainen, T., Sakaranaho T. & Juntunen, M. (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 182-199.
- Kuivalainen, Hanna-Maria (2018). *Naiserityinen työote päihdekuntoututuksessa*. Maisterintutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/19504/urn_nbn_fi_uef-20180630.pdf (luettu 20.8.2021).
- Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Laitila, Teuvo (2015). *Ihmisen Jumalat – johdatus uskontotieteeseen*. Kuopio: Aducate.
- Lehtinen, Isra (2004). Suomalaiset muslimit: käännyttäiset tai islamiin palanneet. Kristiina Kouros & Susan Villa (toim.), *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 236-245.
- Lidman, Satu (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Tallinna: Raamatutrükikoja OÜ.

- Luopajarvi, Katja (2004). Kunniamurhat – kulttuuria vai uskontoa. Kristiina Kourros & Susan Villa (toim.), *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 189-195.
- Martikainen, Tuomas (2008). Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. Martikainen, T., Sakaranaho T. & Juntunen, M. (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 62-84.
- Monikanaiset.fi (2021). Monika-Naiset liitto ry. <https://monikanaiset.fi/> (luettu 20.8.2021).
- Muurikainen, Piia (2015). Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio päivähoitossa – sehän kuuluu kaikille. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98068/Piia_Muurikainen.pdf?sequence=1 (luettu 18.8.2021).
- Närvä, Jaakko (2020). Kysymys uskonnon määrittelystä. Pesonen H. & Sakaranaho T. (toim.), *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 55-70.
- Oph.fi (2021). Islamin uskonnon oppimäärän käsitteitä. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/islamin-uskonnon-oppimaaran-kasitteita> (luettu 20.8.2021).
- Oph.fi (2021). Mitä katsomuksella tarkoitetaan? <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-katsomuksella-tarkoitetaan> (luettu 19.08.2021).
- Pauha, Teemu (2020). Islam uskonnotutkijan elämässä. <https://antroblogi.fi/2020/03/islam-uskonnotutkijan-elamassa/> (luettu 19.1.2021).
- Peda.net (2018). Mitä on kulttuuritietoisuus? <https://peda.net/kol/foorumi/m/mkk/t2kk/kulttuuritietoisuus/mok> (luettu 12.4.2021).
- Sipola, Virpi (2020). Vakaumuksen kunnioittaminen hoitotyössä. Thitz P., Malkavaara M., Rättyä L. & Valtonen M. (toim.), *Diakonisen hoitotyön perusteet ja käytäntö*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 122-144. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345797/DIAK_Opetus_6_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y (luettu 12.4.2021).
- Soputla.fi (2021). <https://soputla.fi/>. (luettu 20.8.2021).
- Suomisomaliaseura.fi (2021). Waaberi-hanke. <https://suomisomaliaseura.fi/waaberi-hanke/> (luettu 20.8.2021).
- Taipale, Minna (2021). Hankepöytäkirja, UMMA-hanke. Videohaastattelu 14.5.2021.
- The University of Newcastle Australia (2021). <https://www.newcastle.edu.au/profile/nafi-ghafournia> (luettu 20.8.2021).
- Tiilikainen, Marja (2003). *Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (2009). Johdanto. Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.), *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Virtala, Maria Meri-Tuulia (2021). ”*Mä tosi paljon rinnastan sen muslimina olon siihen, että yrittää olla parempi ihminen.*” – *Laadullinen haastattelututkimus islamiin palanneista suomalaisista*. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202103021588> (luettu 20.8.2021).

YL1 (2021). Yhteisölähettiläs, UMMA-hanke. Videohaastattelu 6.4.2021.

YL2 (2021). Yhteisölähettiläs, UMMA-hanke. Videohaastattelu 7.4.2021.

Zaheer, Syed Iqbal (1993). *Islam. Uskonto, jota et enää voi sivuuttaa*. Helsinki: Suomen Islamilainen Yhdyskunta.

Yhteisölähettiläiden haastattelupohja

Yhteisölähettiläs toiminta

-Kuinka kauan olette ollut mukana UMMA-hankkeessa? Minkälainen tehtäväsi yhteisölähettiläänä on? Mikä sai teidät kiinnostumaan lähtemään mukaan hankkeeseen? Minkälaisia taitoja / osaamista tarvitaan voidakseen työskennellä yhteisölähettiläänä? Mitkä ovat tärkeimmät työkalut ja menetelmät työssänne? Mitkä tekijät motivoivat teitä työssänne? Mistä ette pidä työssänne? Millainen on perinteinen työpäivänne? Mistä se koostuu? Missä tapaatte naisia? Ovatko myös naisten puoliset / perhe läsnä tapaamisissa?

Avun tarve ja yhteisö

-Mikä on suurin ongelma / ajatusmalli, johon muutosta halutaan? Millaista kokonaisvaltaista asennemuutosta haluatte? Millainen on hallitseva käsitys naisten osallisuudesta? Millaisia ovat naisiin vaikuttavat haitalliset ilmiöt?

-Kuinka naiset itse ovat suhtautuneet UMMA-hankkeeseen? Mitä he odottavat hankkeelta, minkälaisia toiveita heillä on? Kuinka naisten yhteisöt ovat hankkeeseen suhtautuneet? Kuinka ulkopuolinen maailma (suomalainen yhteiskunta) on siihen suhtautunut? Mikä on ollut suurin este toivomallenne asennemuutokselle? Kuinka olette vastanneet haasteeseen? Mikä on ollut suurin kiitos työssänne?

Uskontotietoisien työotteen toimintamalli

-Kuinka uskontotietoisien työotteen malli näkyy työssänne? Kuinka hyödynnätte ko. työotetta omassa työssänne? Kuinka lähestytte naisia ja heidän yhteisöjään, kuinka saatte yhteisön kiinnostumaan työstänne? Kuinka paljon uskonnolliset teemat ovat läsnä keskusteluissanne? Kuinka suomalaisen yhteiskunnan ja islamin yhteensovittaminen näkyy työssänne? Kuinka paljon käsittelette työssänne tasa-arvo kysymyksiä?

Väkivalta

-Kuinka paljon kohtaatte työssänne väkivaltaa kohdanneita naisia? Millaista väkivaltaa on? Oletteko kohdanneet esimerkiksi kunniaan liittyvää väkivaltaa? Kuinka toimitte näissä tilanteissa? Kuinka väkivaltaa ehkäistään, kuinka siihen puututaan? Oletteko itse kokenut väkivaltaa tai muita uhkaavia tilanteita työssänne? Mikä on ollut suurin haaste, johon olette työssänne törmännyt?

Jatkosuunnitelmat

-Kuinka hanke on mielestänne onnistunut? Mikä on ollut opettavaisinta työssänne? Kuinka kehittäisitte UMMA-hankkeen toimintaa? Kuinka kauan hanke vielä pyörii? Mitä hankkeen jälkeen, onko sitä tarkoitus jatkaa?

Hankepäällikön haastattelupohja

Yhteisölähettiläskoulutus

-vapaaehtoistyö vs. palkkatyö: millaista palkkiota yhteisölähettiläät saavat työstään? Miksi osa heistä kutsuu tekemäänsä työtä vapaaehtoistyöksi? Mistä yhteisölähettiläät ammentavat tietoutensa ja millaista tukea ja apua heille tarjotaan työssä jaksamiseen ja siinä pärjäämiseen? Kuinka moni yhteisölähettiläskoulutukseen osallistuneista on ilmaissut kiinnostuksensa jatkaa toiminnassa?

Avun tarve ja yhteisö

-Millainen on mielestäsi suurin haaste, johon muutosta halutaan? Millaisia ovat kohtaamasi naisiin haitallisesti vaikuttavat ilmiöt? Kuinka naiset itse ja heidän yhteisönsä ovat kokeneet muutoksen? Kuinka suomalainen yhteiskunta on suhtautunut hankkeeseen? Millaisia haasteita hanke on kohdannut työssään? onko se saanut vastustusta? Mitkä ovat suurimpia esteitä asennemuutokselle ja kuinka hanke näihin vastaa? Onko hanke onnistunut aloittamassaan työssä?

Uskontotietoisien työotteiden toimintamalli

-Uskontotietoisien työotteiden toimintamallin käsitteen avaus? Kuka sen on kehittänyt? Kuinka uskontotietoisien työotteiden toimintamalli on sinun mielestäsi toiminut musliminaisten osallistamisessa ja sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyssä?

Väkivalta

- Kuinka paljon kohtaat työssänne väkivaltaa kohdanneita naisia? Millaista väkivaltaa on? Oletko kohdannut esimerkiksi kunniaan liittyvää väkivaltaa? Kuinka toimit näissä tilanteissa? Kuinka väkivaltaa ehkäistään, kuinka siihen puututaan? Oletko itse kokenut väkivaltaa tai muita uhkaavia tilanteita työssänne? Mikä on ollut suurin haaste, johon olet työssänne törmännyt?

Jatkosuunnitelmat

-Minkälaiset tekijät vaikuttavat hankkeen jatkumiseen? Onko hankkeelle haettu lisärahoitusta? Onko hanke kilpailutuksessa? Milloin hankkeen jatkosta päätetään? Muuttuko hankkeen sisältö tulevaisuudessa? Kuinka itse kehittäisit yhteisölähettilästoimintaa?